4

8ste jaargang nr. 4 okt-nov-dec 2010

# Meander



natuurpunt Vlaamse Ardennen *plus*

## Natuur rondom Leie, Schelde en Zwalm

**Teksten voor de Meander van januari, april, juli en oktober moeten de redactie bereiken vóór respectievelijk 10 december, 10 maart, 10 juni en 10 september.**

## INHOUD


**3** Beste natuurvrienden
**4** Sleedoorn, biodivers en complex
**7** Belval
**8** Parkbos Uilenbroek en de 'Vrienden van'
**13** Masterplan de Donk te Oudenaarde
**14** Week van het bos
**15** Veldgids plantengemeenschappen
**16** Zomerreis 2011
**17** Interessante websites
**17** Cursus zoogdieren
**18** Dagboek van een groenling
Kalender, uitneembaar katern
**20** Vogels ringen
**21** Biodiversiteit in grote tuinen
**23** De Bramentuin te Schorisse, inhuldiging
**24** 'Vlinder mee' in Vlaamse Ardennen *plus*
**26** De Mediawatcher
**28** Reisverslag Turkije
**30** Bijzondere vogelwaarnemingen
**32** Flora Vlaamse Ardennen aan gunstprijs
**33** Over kraaien en Haviken
**35** Dwergviltkruid, mysterieuze vondst
**35** Studiedag Genetica
**36** Aankondigingen winteravonden 2010


## COLOFON


natuurpunt

is een brede beweging waarin duizenden geëngageerde vrijwilligers, in afdelingen en werkgroepen, elk hun verantwoordelijkheid opnemen voor het behoud van de natuur in Vlaanderen. De vereniging wil het beleid en het behoud, de educatie en de studie van de natuur mede vorm geven.
Tel: 015/29.72.20
www.natuurpunt.be

**Lidmaatschap**
Je wordt lid door 24 euro te storten op rekening 230-0044233-21 van Natuurpunt, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen, of op rekening 390-0621301-71 van Arsène en Yvette Benoot, Gampelaeredreef 67 te 9800 Deinze, tel. 09/386.38.95; arsene.benoot@skynet.be.
Zij verzorgen de **ledenadministratie** van alle afdelingen (zie verder) van Natuurpunt Vlaamse Ardennen *plus* behalve van Zwalmvallei.
**Ledenadministratie Zwalmvallei:** Bart Magherman, Leonce Roelsstraat 5, 9620 Zottegem, tel. 09/360.09.99, b.magherman@skynet.be.

natuurpunt Vlaamse Ardennen *plus*
**http://vlaamseardennenplus.be**

**Contactpersonen**
**Regio:** Vlaamse Ardennen *plus*
•Guido Tack 0474/90.02.30
guido.tack1@telenet.be
•Peter Breyne 09/384.73.08
peter.breyne@inbo.be
•**Website en Flits**
dominiek.decleyre@gmail.com
**Afdelingen**
•*Deinze plus*
Koen Houthoofd 09/328.11.08
koen.houthoofd@ugent.be
•*Oudenaarde*
Jean De Lafonteyne 0495/63.25.91
jean.de.lafonteyne@pandora.be
•*Ronse*
Philippe Moreaux 0476/49.24.61
moreaux.philippe@skynet.be
•*Schelde-Leie*
Geert De Sutter
de.sutter.geert@telenet.be
•*Scheldevallei*
Peter Breyne
peter.breyne@inbo.be
•*Vlaamse Ardennen*
Norbert Desmet 0494/65.33.91
desmetnorbert@hotmail.com
•*Groot Zingem*
Eddy Van Den Abeele 09/384.43.54
ed.vandenabeele@skynet.be
•*Zwalmvallei*
Vincent Decroock
vincent.decroock@fulladsl.be
**Kernen**
•*Rondom Burreken*
Filip Hebbrecht 055/49.55.63
filip.hebbrecht@pandora.be
•*Werkgroep Bos t'Ename*
Guido Tack 0474/90.02.30
guido.tack1@telenet.be
**Werkgroepen**
•*Invertebraten (Lampyris)*
Anne Fobert 055/21.01.37
anne.fobert@pandora.be
•*Paddenstoelen*
Eddy Saveyn 09/380.03.00
eddy.saveyn@gmail.com
•*Planten*
Karel De Waele 09/386.45.60
karel.de.waele@skynet.be
•*Vogels*
Paul Vandenbulcke 055/49.60.12
paul@vwg-vlaamseardennenplus.be
•*Zoogdieren*
Paul Van Daele 055/23.92.10
paagmys@gmail.com
**Limoniet** (natuurstudietijdschrift)
•Geert De Knijf 055/42.16.45
geert.deknijf@inbo.be
**Reservaten met projectnummer**
Giften voor reservaten zijn fiscaal aftrekbaar vanaf 30 euro en stort je op rek. nr. 293-0212075-88 van Natuurpunt met vermelding van het projectnummer:
•Algemeen reservatenfonds Vlaamse Ardennen *plus* 6699
•*Bois Joly* 6625
Patrick Alexander
patrick.alexander@scarlet.be
•*Bos t'Ename-Volkegembos* 6121
Guido Tack 0474/90.02.30
guido.tack1@telenet.be
•*Bovenlopen Zwalm* 6142
Heidi Demolder 055/42.16.45
heidi.demolder@inbo.be
•*Burreken* 6602
Dirk Van Den Berghe
dirkvandenberghe.z@skynet.be
•*Dikkelvenne*
Jacques Vanheuverswyn 09/324.09.42
jacques.vanheuverswyn@pandora.be
•*Feelbos-Kalkoven* 6185
Lucien Vanden Daele 055/38.70.54
•*Grootmeers* 6650
André Vandecapelle 0498/45.93.42
andre.vandecapelle@skynet.be
•*Heurnemeersen* 6063
Gerard Mornie
gerard.mornie@pandora.be
•*Kordaelbos* 6605
Lieven Kinds 09/383.71.39
lieven.kinds@scarlet.be
•*Langemeersen* 6076
Alexander Van Braeckel 0473/854562
alexander.tine@telenet.be
•*Leiemeersen van Astene en Bachte 6109*
Koen Houthoofd 09/328.11.08
koen.houthoofd@ugent.be
•*Maarkebeekvallei* 6670
Johan Cosijn 055/30.98.10
johan.cosijn@telenet.be
•*Middenloop Zwalm* 6160
Ward Verhaeghe 0476/60.02.15
wardverhaeghe@yahoo.com
•*Munkbosbeekvallei* 6151
Laurent Flostroy 0498/67.71.09
laurent.flostroy@pandora.be
•*Nukerkebos-Bosheide* 6641
Guy Cammaert
karien.maes@pandora.be
•*Paddenbroek*
Thijs Lietaer 0473/58.17.14
thijs.lietaer@telenet.be
•*Parkbos-Uilenbroek* 6136
Herman Haustraete 09/360.72.11
herman_haustraete@hotmail.com
•*Perlinkbeekvallei* 6204
Gert Govaerts 09/324.50.51
gert.govaerts@telenet.be
•*Pyreneeën-Tombele* 6667
Philippe Moreaux 0476/49.24.61
moreaux.philippe@skynet.be
•*Rooigembeekvallei* 6669
Gunther Groenez 0486/16.74.30
gunther.groenez@pandora.be
•*Vuilbroek* 6126
Eddy Saveyn 09/380.03.00
eddy.saveyn@gmail.com
•*Wijmier* 6141
Johan Cosijn 055/30.98.10
johan.cosijn@telenet.be
•*Vallei van de Zeverenbeek* 6082
Rik Desmet 09/386.46.63
desmet.rik@scarlet.be

**Meander**
is het driemaandelijks regionale tijdschrift voor leden uit de regio Vlaamse Ardennen *plus*. Natuurpunt-leden die wonen buiten de regio kunnen Meander ontvangen mits een jaarlijkse bijdrage van 7,5 euro aan onze ledenadministratie.
**Redactie**
•Jo Buysse 09/385.52.89
jozef.buysse@scarlet.be
•Johan Cosijn 055/30.98.10
johan.cosijn@telenet.be
•Norbert Desmet 0494/65.33.91
desmetnorbert@hotmail.com
•Rik Desmet 09/386.46.63
desmet.rik@scarlet.be
•Philip Vergeylen 09/361.26.80
philip.vergeylen@skynet.be
**Kalenderverantwoordelijke**
Filip Keirse 055/38.78.83
filip.keirse@skynet.be

**Werkten ook mee aan dit nr:**
Arsène Benoot, Peter Breyne, Patrick Decaluwé, Dominiek Decleyre, Gilbert De Ghesquière, Walther De Munter, Lieven De Schamphelaere, Lode Devos, Karel De Waele, Nico Geiregat, Mick Goethals, Yvette Moerman, Gerard Mornie, Ingrid Piryns, Eric Van Colenberghe, Lucien Van Den Daele, Dimitri Van de Populiere, Geert Vanderbauwhede, Kristine Vander Mijnsbrugge, Michel Vander Vennet, Jacques Vanheuverswyn, Hugo Verschelden.

**Kaftfoto:** Tijgerspin door Johan Cosijn.

**Lay-out:** Jo Buysse.

**Oplage:** 2450.

**Druk:** Drukkerij 'Druk in de Weer', Gent. Papier: Cyclusprint 90 g 100 % kringloop. Gedrukt met plantaardige inkten en oplosmiddelen.

# Beste natuurvrienden,

**Guido Tack**

In het editoriaal van het vorig nummer had Pieter Blondé het reeds uitgebreid over het Internationaal Jaar van de Biodiversiteit, en over enkele aspecten van onze eigen Vlaamse Ardennen *plus* werking die daarmee te maken hebben. Hij had het o.a. over de hernieuwde waarnemingsdynamiek via waarnemingen.be. Ik heb er geen moeite mee om te bekennen dat mijn wakend bestaan 's avonds meestal eindigt met een snelle blik op deze website: wat is er die dag in onze regio en specifiek in het Bos t'Ename-Volkegembos allemaal ingegeven? Meestal leidt dat tot een voldoeninggevend slaapbevorderend gevoel, soms ook tot lichte exaltatie die in bed nog wat om herkauwen vraagt (een nieuwe Havikwaarneming, het lijkt er nu echt wel op dat de soort in een paar van onze gebieden zich territoriaal 'vastzet', yes! Zoiets). Voor diegene die niet met flora en fauna begaan is zal dat allemaal -letterlijk en figuurlijk- ver van zijn bed lijken, in het beste geval de zotternij van iemand die nu eenmaal opgaat in zijn hobby, maar wij weten natuurlijk wel beter. Het persoonlijk genoegen mag een belangrijke rol spelen, maar bijdragen tot kennis en inzicht in voorkomen en verspreiding van soorten is het fundament van alle streven naar natuurbehoud.

Met onze Vlaamse Ardennen *plus* regio dragen wij hier in niet geringe mate toe bij. Een snelle vergelijking tussen onze regio en gans Vlaanderen voor wat betreft het aantal ingegeven waarnemingen leert al snel dat we allesbehalve moeten blozen. Op die manier krijgen we een steeds beter inzicht in de rijkdom aan flora en fauna in Vlaamse Ardennen *plus*. De mogelijkheid om waarnemingen in te geven via de oude module van onze Vlaamse Ardennen *plus* Vogelwerkgroep is recent opgeheven. Hoewel bijna iedereen ondertussen via de nieuwe waarnemingen.be-module is gaan werken, zijn er nog steeds een paar mensen die nog niet op die manier hebben ingelogd. Ik wil langs deze weg een warme oproep doen om daar nu mee te starten, en aan diegenen die tot nu toe helemaal geen waarnemingen ingeven: doe dat vanaf nu wel! Elke waarneming, hoe onbeduidend ze misschien ook lijkt, vult de kennispuzzel verder aan, en bezorgt nieuwe wetenschappelijke onderbouwing voor behoud en beheer van onze natuurgebieden, onze eigen 23 reservaten op de eerste plaats. Drempelvrees hoeft er niet te zijn: waarnemingen.be is uitermate gebruiksvriendelijk.

Onze eigen instrumenten bij uitstek waarmee we mensen aanzetten tot determineren en inventariseren blijven natuurlijk onze natuurstudiewerkgroepen. Zowel de Vogelwerkgroep, Lampyris als de Zoogdierenwerkgroep hebben in gans Vlaanderen een voorbeeldfunctie, en zijn elk op hun manier en met hun voorgeschiedenis en weerklank baanbrekend. Dat geldt ongetwijfeld nog meer voor onze Plantenwerkgroep, die onder aansturing van Karel al sinds 1970 (veertig jaar lang al!) schitterend werk levert op vlak van educatie (leren determineren en inventariseren), studie (ingeven van gegevens, o.a. streeplijsten, uitgave van de regionale plantenatlas…), behoud en beheer (gebiedsdossiers, beheeradvies in reservaten…). Karel had al een tijd geleden aangekondigd om met zijn trekkersrol te willen stoppen, en de tijd was dus gekomen om naar opvolging uit te kijken. Ik ben dan ook erg content om -mede namens Karel- te kunnen aankondigen dat de kogel wat dat betreft door de kerk is, en de continuïteit verzekerd. De aansturing van de Plantenwerkgroep wordt overgenomen door een zesmanschap. De regio wordt onderverdeeld in vier deelgebieden, met elk hun verantwoordelijke: Henk Coudenys voor de Leievallei en het Interfluvium, Alexander Van Braeckel voor de Scheldevallei, Dieter Everaert voor Zwalmvallei en Heidi Demolder voor de eigenlijke Vlaamse Ardennen. De bedoeling is dat ze elk één of meerdere plantenexcursies plannen in hun deelgebied, zoveel mogelijk inspelend op de inventarisatienoden van de reservaatprojecten aldaar. Daarnaast is Dirk Fiers vanaf nu verantwoordelijk voor één of meer thematische plantenexcursies en Sylvie Decoster voor cursussen e.d. Een zesmanschap ter vervanging van één monument: ge moet niet vragen hoeveel hooi er altijd op Karel zijn vork heeft gelegen. Karel, in naam van het Vlaamse Ardennen *plus* bestuur van ganser harte bedankt voor je tomeloze inzet veertig jaren lang, en geniet nu maar van de planten en het strepen zonder al te veel organisatorische kopzorgen!

Nu nog even duimen voor een voorzichtig opstartende Paddenstoelenwerkgroep (met Eddy Saveyn is er in elk geval een hernieuwde belangstelling voor deze rijke soortengroep), en voorzichtig uitkijken tot iemand hetzelfde doet voor amfibieën en reptielen? En ook nog even dit: met onze bramentuin in het Burreken heeft Ronny De Clercq iets unieks gerealiseerd op Vlaams niveau. De door Broeder Joris empirisch opgebouwde kennis rond de bramen, een al te dikwijls vergeten en ondergewaardeerd stuk biodiversiteit, blijft hiermee bewaard. Dat dit initiatief ruim gewaardeerd wordt bleek uit de onverhoopt hoge opkomst bij de opening ervan. Proficiat!

*Met het overschrijvingsformulier dat sommigen bij deze Meander vinden kan je, als je woont buiten de regio Vlaamse Ardennen plus, in 2011 toch Meander ontvangen mits storting van 7,5 euro op rek. nr. 390-0621301-71 van Arsène en Yvette Benoot, Gampelaeredreef, 67, te Deinze; tel: 09/386.38.95.*

# Sleedoorn: biodiverser en complexer dan je vermoedt

**Peter Breyne - Kristine Vander Mijnsbrugge**

Sleedoorn (*Prunus spinosa*) komt van nature voor in onze bossen en houtkanten en is algemeen gekend en geliefd omwille van zijn uitbundige bloei in het voorjaar (fig. 1). Als één van de vroegst bloeiende struiksoorten kondigt hij de lente aan.



*Fig.1. Sleedoorn in volle bloei in Poperinge*

De prachtige witte bloemen (fig. 2) zijn een lust voor het oog en trekken ontelbare insecten aan. Vooral de Honingbij is een fervent bezoeker waarmee we Sleedoorn in het lijstje van belangrijke soorten voor ecosysteemdiensten mogen opnemen, maar dat is een ander verhaal. In het najaar hangen de takken dan weer vol met blauwe bessen (fig. 2). Niet alleen de vogels zijn er verzot op, je kan er ook lekkere drankjes mee brouwen. Maar we wijken af..., dit moet een wetenschappelijk artikel worden en geen culinaire bijdrage.

In Vlaanderen is de soort inheems en vinden we nog een aanzienlijk aantal autochtone populaties terug. Daarnaast werd en wordt er echter ook massaal Sleedoorn aangeplant van buitenlandse oorsprong. Dit kan je onder andere gemakkelijk merken aan het tijdstip waarop de struiken beginnen bloeien en de grootte van de bessen. Deze mix van Europese herkomsten maakt het niet eenvoudig om de groeiplaatsen van autochtone, oeroude Vlaamse populaties te definiëren en in kaart te brengen. Bovendien gebeurt het dat er op autochtone groeiplaatsen ook nog een paar neefjes voorkomen: de zeldzame Kroosjespruim (*P. insititia*), een zeer oude cultuurpruim, en de iets algemenere *P. x fructicans*, de veronderstelde kruising tussen Kroosjespruim en Sleedoorn. Niet-inheemse verwanten die her en der in het landschap aanwezig kunnen zijn, zijn de Kerspruim (*P. cerasifera*) en uiteraard de hedendaagse eet- en sierpruimen (*P. domestica*).

Door habitatfragmentatie en menselijk ingrijpen komen de autochtone populaties van Sleedoorn in het gedrang. Daarnaast zorgt de aanplant van niet-autochtoon materiaal en verwante soorten voor een bron van genetische vervuiling: via kruisbestuiving kan vreemd genetisch materiaal worden uitgewisseld. Om de lokale genetische diversiteit te vrijwaren en de autochtone populaties nieuwe kansen te geven, leveren verschillende instanties en organisaties inspanningen om gericht zaad te oogsten voor de opkweek van streekeigen plantsoen dat terug kan aangeplant worden. Maar waar ligt nu precies de grens tussen autochtoon en niet-autochtoon en tussen zuivere Sleedoorn en hybriden of verwante soorten? Om deze vraag te beantwoorden, voerden we een uitgebreide studie uit waarbij we morfologisch onderzoek combineerden met genetische analyses. Voor het morfologisch onderzoek werden verschillende blad-, vrucht- en pitkenmerken opgemeten en bekeken; voor het genetisch onderzoek werden 'vingerafdrukken' gegenereerd en vergeleken. Daarbij wordt DNA uit bladeren van individuele planten gehaald en in kleine fragmentjes geknipt. Na wat ingrepen in het laboratorium en met behulp van gesofisticeerde apparatuur, kunnen we een deel van deze fragmentjes zichtbaar maken. Het resultaat is een DNA bandenpatroon (fig. 3) met enkele honderden fragmenten dat voor elk individu uniek is, tenzij voor genetisch

*Fig. 2. Bloem en vrucht van Sleedoorn*





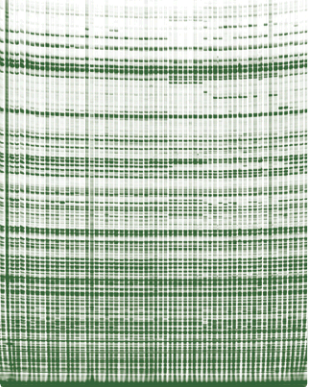

*Fig. 3. DNA bandenpatronen zorgen voor genetische vingerafdrukken. Elke kolom is een apart individu, de donkere streepjes zijn DNA fragmentjes.*

identieke individuen zoals bijvoorbeeld ééneiige tweelingen of klonaal voortplantende soorten. Ook Sleedoorn valt daaronder want verbreiding via wortelopslag is algemeen. Zo'n genetische vingerafdruk kan je vergelijken met de barcodes op producten uit de supermarkt: elk product heeft een unieke code, behalve identieke producten die dezelfde code dragen.

Veel fragmenten komen in alle individuen voor en noemen we monomorf. Andere fragmenten zijn enkel aanwezig in een deel van de individuen. Deze noemen we polymorf en hun aan- of afwezigheid vormt de basis voor het bepalen van de genetische variatie, verwantschap,...

## Diversiteit tussen soorten

De morfologische kenmerken van de pitten maken een onderscheid tussen de verschillende soorten (fig. 4), maar er blijft overlap tussen moderne pruimen en Kerspruim enerzijds, en Sleedoorn en *P. x fruticans* anderzijds. Bladkenmerken onderscheiden moderne pruimen en Kerspruim maar Sleedoorn en *P. x fruticans* groeperen terug samen. Ook zitten er soms overgangsvormen tussen die moeilijk op naam te brengen zijn en mogelijks hybriden zijn. Genetische analyses (fig. 5) resulteren in drie groepen: 1) Kerspruim, 2) Sleedoorn samen met P. x fruticans en 3) Kroosjespruim met gedomesticeerde pruimen. Het lijkt er sterk op dat *P. x fruticans* geen hybride is van Kroosjespruim en Sleedoorn maar een grootvruchtige Sleedoorn. Aangezien we geen genetische verschillen waarnemen tussen Sleedoorn en *P. x fruticans*, beschouwen we die als één enkele soort in de volgende analyses.

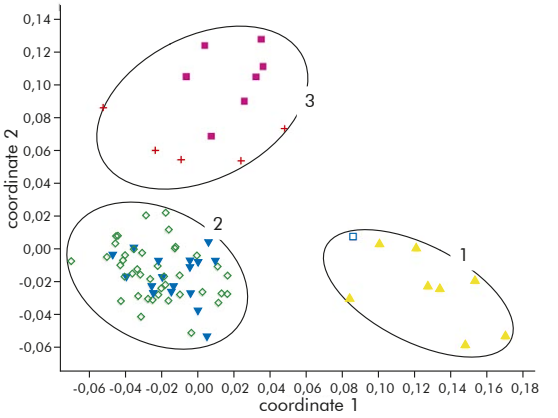


*Fig. 5. Onderscheid tussen Kerspruim (groep 1), Sleedoorn en P. fruticans (groep 2) en Kroosjes- en gedomesticeerde pruim (groep 3) op basis van genetische analyses*

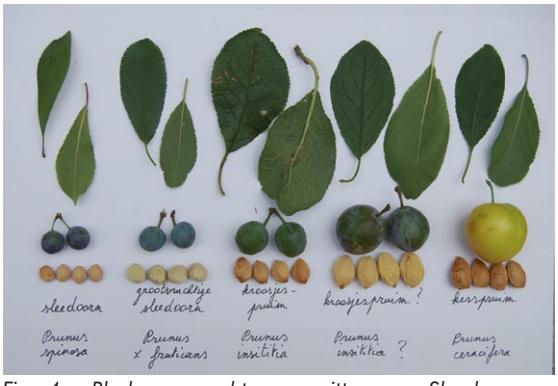


*Fig. 4a. Bladeren, vruchten en pitten van Sleedoorn en verwante soorten. Soms is determinatie niet éénduidig op basis van morfologische kenmerken*



*Fig. 4b. Variatie tussen en binnen soorten: vlnr, Sleedoorn, Kroosjespruim met kleine vrucht, Kroosjespruim met grote vrucht of misschien een overgangsvorm naar Prunus domestica*

## Regionale diversiteit binnen Sleedoorn

Wat ons eigenlijk het meest interesseert, is de biodiversiteit binnen Sleedoorn in onze regio. We onderzochten de genetische en morfologische variatie binnen en tussen acht populaties van Sleedoorn afkomstig van West-Vlaams Heuvelland over Vlaamse Ardennen tot Oost-Limburg (fig. 6). De regio Vlaamse Ardennen is ruim gedefinieerd en omvat naast Oudenaarde een populatie uit Deftinge en Haaltert.

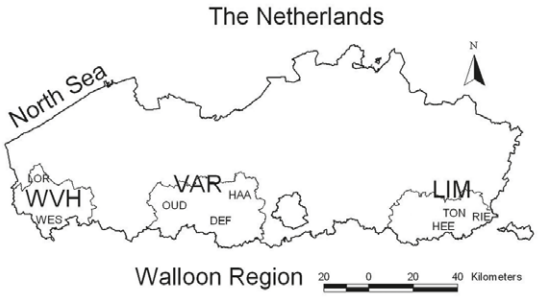


*Fig.6. Staalnameplaatsen van autochtone Sleedoornen in Vlaanderen. WVH, West-Vlaams Heuvelland. VAR, Vlaamse Ardennen. LIM, Limburg. Lor, Lo-Reninge; Wes, Westouter; Oud, Oudenaarde; Def, Deftinge; Haa, Haaltert; Ton, Tongeren; Rie, Riemst; Hee, Heers*

Om het geheel een internationaal tintje te geven, namen we een populatie uit Spanje en eentje uit Oekraïne mee in de studie.
Op niveau van morfologische kenmerken van pitten en bladeren zagen we weinig duidelijke verschillen, alhoewel Westouter (West-Vlaams Heuvelland) en Deftinge (Vlaamse Ardennen) afwijken voor wat betreft pitkenmerken. Op het zicht zal je dus geen of moeilijk onderscheid kunnen maken tussen de verschillende populaties en herkomsten.
Genetische analyses tonen wel verschillen. De genetische variatie binnen de verschillende populaties bleek opvallend lager te zijn voor twee locaties: Deftinge en Westouter. Beide populaties zijn genetisch ook minder sterk verwant met de andere populaties. Dit blijkt uit figuur 7 hiernaast.
Oekraïne is een eenzaat en genetisch totaal verschillend. Maar Spanje verschilt slechts weinig van de meeste Vlaamse populaties. Westouter en Deftinge nemen een meer aparte positie in. Onze analyses tonen ook aan dat Deftinge als enige populatie uniek genetisch materiaal bevat dat nergens anders voorkomt. Oekraïne buiten beschouwing gelaten, zien we, tegen alle verwachtingen in, geen correlatie tussen een grotere geografische afstand en een grotere genetische afstand.

### Wat besluiten we hieruit?

Ondanks de massale aanplant van oude en moderne pruimsoorten en de grote kans op kruisbestuiving, kunnen we zowel morfologisch als genetisch toch een onderscheid maken tussen soortengroepen. Toch is genetische vervuiling een risico voor het voortbestaan van zuivere Sleedoorn en de andere soorten. Dit kan afgeleid worden uit de grote vormvariatie en de soms moeilijke determinatie die wijzen op hybridisatie en vermenging van genetisch materiaal.

Het onderscheid tussen autochtone en niet-autochtone Sleedoorn in Vlaanderen is moeilijker te bepalen. Meer nog, tussen de zogenaamde autochtone populaties zien we sterke genetische variatie en differentiatie. Vooral de populaties van Deftinge en Westouter zijn opvallend verschillend. Tijdens de laatste ijstijd overleefde Sleedoorn in refugia in Spanje, Italië en de Balkan, net zoals de meeste andere planten- en diersoorten. Herkolonisatie van West-Europa en Vlaanderen na de ijstijd gebeurde allicht vanuit Spanje wat verklaart waarom de Spaanse populatie niet sterk verschilt van de meeste Vlaamse, in tegenstelling tot deze van Oekraïne. Allicht zit er dus Spaans bloed in onze Vlaamse Sleedoorn. Bovendien is het genoegzaam bekend dat er op grote schaal zaad en plantsoen van gebiedsvreemde Sleedoorn wordt geïmporteerd en aangeplant. Materiaal vanuit de Balkan kunnen we onderscheiden, vanuit Spanje niet. Dan wordt het uiteraard moeilijk om autochtoon van niet-autochtoon te onderscheiden.

Maar waarom zijn Deftinge en Westouter dan zo verschillend en waarom zit daar geen Spaans bloed in? Een mogelijke verklaring is dat deze

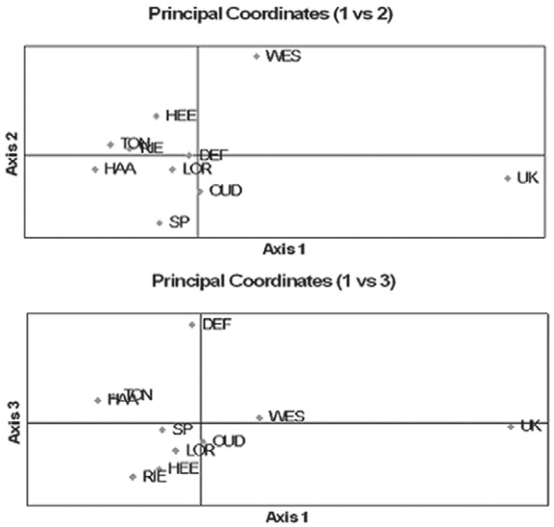


*Fig.7. Grafische weergave in een assenstelsel (principale coördinaten) van de genetische afstanden tussen de onderzochte populaties. De genetische variatie verklaard door assen 1 en 2 (boven) scheiden Oekraïne (UK) en Westouter af; de variatie verklaard door as 3 (onder) splitst vervolgens Deftinge af.*


ilbert De Ghesquière

twee populaties grotendeels gevrijwaard gebleven zijn van menselijk ingrijpen. Dit veronderstelt dat op beide locaties, en in de nabije omgeving, er nooit vreemd materiaal aangeplant is zodat de populaties geen vermenging en genetische vervuiling ondergingen. In de loop der tijden zijn ze geëvolueerd naar unieke populaties die grondig verschillen van de andere. Doordat het geïsoleerde populaties zijn, verkleint de kans en mogelijkheid op natuurlijke genenuitwisseling via bestuiving en zaadverspreiding. Daardoor ontsnappen ze wel aan genetische vervuiling maar wordt de interne genetische variatie steeds kleiner waardoor ze op termijn moeilijk zullen kunnen overleven.

**Wat doen we ermee in praktijk?**

Deftinge en Westouter zijn duidelijk twee aparte, unieke genenbronnen. Idealiter worden deze twee populaties apart in ex-situ collecties bewaard zodat het genetisch materiaal niet verloren gaat. Voor de rest is het afwachten of deze populaties in hun natuurlijke biotoop zullen kunnen overleven. De rest van de Vlaamse locaties vertoont geen duidelijke structuur of differentiatie. Dit betekent dat we geen onderscheid moeten maken tussen deze locaties en dat we ze mogen samen voegen in één zaadbestand. In praktijk wordt er voor de zaadoogst echter ook geen onderscheid gemaakt tussen Deftinge, Westouter en de andere locaties zodat alle zaden (en het genetisch materiaal) gemengd worden en samen in het commerciële circuit terecht komen. Het is namelijk onhaalbaar voor kwekers om plantsoen van verschillende populaties apart op te kweken en gescheiden te houden. Dit is niet noodzakelijk problematisch aangezien op deze manier de genetische basis en het aanpassings- en overlevingspotentieel van nieuwe aanplantingen vergroot. Hopelijk komt het de biodiversiteit ten goede.

*Peter Breyne en Kristine Vander Mijnsbrugge zijn onderzoekers aan het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.*

*Foto's: K. Vander Mijnsbrugge.*

# Belval

**Lieven De Schamphelaere**

In het weekend van 21 augustus ging weer het dorpsfeest van Belval door waarop ook LPO (Ligue pour la Protection des Oiseaux), Conservatoire en NP waren geïnviteerd. Dichter bij de eindscène van een Asterix strip kan je moeilijk raken. Overigens werd Belval door Gerald Driessens, Herwig Blockx en enkele anderen ook nog herschapen in kunstenaarsdorp met hun tentoonstelling.


*Aan het werk...* *foto: Ingrid Piryns*

Zaterdagmorgen werd door vele tientallen vrijwilligers gewerkt aan het vrijmaken van de stenen dijk die in het najaar moet worden gerestaureerd om in de winter het meer terug te laten vollopen. Tijdens die werkzaamheden werden minstens 12 Ringslangen, 2 Hazelwormen, 1 Zandhagedis en 2 Levendbarende hagedissen weggezet. Twee Kraanvogels en een Zwarte ooievaar vlogen over. In de namiddag was er een wandeling door het gebied met onder meer een goed te bekijken Sleedoornpage, 2 Grote vuurvlinders, Boswitje ea.

Als volgend voorjaar het meer terug is volgelopen dan krijgt de restpopulatie van twee paren Roerdompen dit jaar de ruimte om uit te breiden en dan kunnen we het meer in zijn vroegere glorie en met de daarbij horende soorten verwachten. Grote natuur en gedurfd natuurondernemerschap van enkelen (Jan Loos, Ewoud L'amiral, Rik Desmet) om de bakens in die regio te verzetten. Respect.

Volgens Dutch Birding zou de populatie Zwarte ooievaars in de Ardennen dit jaar zijn aangegroeid tot 60 paar. Als dat zo is dan heeft die soort het daar de laatste jaren zeer goed gedaan (geholpen door Bevers?); er kan dus veel, ook hier, als men wil.

# Parkbos-Uilenbroek en de 'Vrienden van het Uilenbroek'

**Dominiek Decleyre**

## Inleiding

Dit artikel kadert in een reeks over de reservaten van het oostelijk deel van onze regio. In het vorig nummer werd Middenloop Zwalm belicht. Ditmaal is Parkbos-Uilenbroek aan de beurt. Het doel van dit artikel is niet alleen het reservaat te belichten, maar ook de werking die er de laatste jaren is uitgebouwd even voor te stellen. Verder worden ook een paar beheerkwesties aangeraakt.

## Parkbos-Uilenbroek

Het reservaat kent twee kernen. Zoals u al kunt vermoeden zijn dat het Parkbos en het Uilenbroek. Vroeger heette het reservaat gewoon Uilenbroek, maar doordat er de laatste jaren een sterke uitbreiding van de werking is gekomen richting Parkbos, is de naam gewijzigd naar Parkbos-Uilenbroek. Verder in deze tekst wordt met Uilenbroek dus de helft van het reservaat bedoeld (wat grosso modo blijft overeenkomen met de oude werking).

Het Uilenbroek bestaat uit een complex van zeer kleinschalige hooilandjes. De doelstelling voor dit deel is het behoud van dit kleinschalig landschap met de soorten die er aan gebonden zijn. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat er een netwerk van hagen, houtkanten en andere kleine landschapselementen is uitgebouwd.

Speciaal aan het Uilenbroek is dat het gelegen is op de steile flank (1) van de vallei van de Broekbeek.

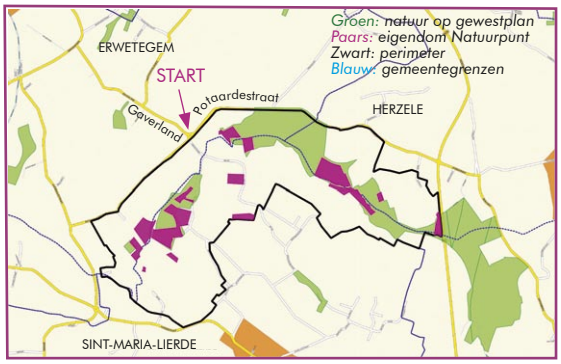


Hierdoor dagzomen diverse grondlagen en is er op diverse plaatsen ook bronwerking. Dat levert op korte afstand grote verschillen in grondsoort en vochtigheid. Het leuke daarvan is dat je als bezoeker achter elke haag opnieuw in een andere vegetatie terechtkomt. Je stapt als het ware telkens een andere kamer binnen.

Het beheer speelt daar verder op in door een differentiatie in het maaibeheer. Zo is er naast meer klassieke maaischema's, onder meer aandacht voor bv. bosrandbeheer en zones die speciaal laat gemaaid worden in functie van de zomerbloei, wat op zich weer heel wat insecten aantrekt.

Doelsoorten in het Uilenbroek zijn Sleedoornpage (er zijn jaarlijks vondsten van eitjes), Steenuil en Kerkuil (jaarlijks broedgevallen). Soorten die verdwenen zijn Geelgors en Eikelmuis. Nochtans was het Uilenbroek voor deze soorten lang een laatste bastion in de omgeving.

Het Parkbos is een beekbegeleidend bos langs de Parkbosbeek. Dit bos is grotendeels in privébezit bij twee grote eigenaars en niet toegankelijk voor het publiek. De doelstelling hier is enerzijds het verwerven van extra percelen om aan bosuitbreiding te doen en indien mogelijk aan te sluiten bij het Hasseltbos (ANB)


Eerste activiteit


Werken met JNM


Tweestijlige meidoorn


Parkbos

foto's: Dominiek Decleyre

(1) *Voor een beschrijving van het ontstaan en de kenmerken van de asymmetrische valleien in de Vlaamse Ardennen verwijzen we graag naar de 'Geogids Vlaamse Ardennen' (auteur P. Diriken).*

om tot een groter boscomplex te komen. Anderzijds proberen we bestaande populierenaanplanten om te zetten naar inheems loofhout.
Dankzij recente aankopen hebben we ongeveer 7 ha kunnen verwerven (1 grote blok van 6 ha en 2 kleinere percelen), waardoor niet alleen onze werking rond het Parkbos een extra dynamiek heeft gekregen, maar ook een nieuwe wandelroute mogelijk is gemaakt (zie verder).
De meest opvallende soorten in het Parkbos behoren tot de typische voorjaarsflora met o.a. Paarbladig en Verspreidbladig goudveil. Er zijn sinds jaren waarnemingen van Wespendief (incl. juvenielen, dus wellicht broedend). Dit jaar is ook de Middelste bonte specht opgedoken en er was een waarneming van een zwervend (?) exemplaar van Keizersmantel.

**Werkgroep**

Het Parkbos-Uilenbroek (gestart als Uilenbroek) bestaat inmiddels 17 jaar. Sedert zijn ontstaan in 1993 hebben heel wat mensen hier hun stempel gedrukt.





Vleermuizentocht



Helpen hooien



Werkdag in de sneeuw

Een constante sedert het begin is conservator Herman Haustraete, sedert een zevental jaar bijgestaan door Dominiek Decleyre. Zo'n conservatorsteam met twee, toch enigszins gerodeerde elementen, is een praktische en aangename formule waarmee je (toch op het eerste zicht) alle taken vrij makkelijk rond krijgt. En toch voelden we de nood om met een bredere werking van start te gaan. De redenen zijn velerlei. Ik probeer daar iets dieper op in te gaan in de paragrafen hieronder.

**Een natuurreservaat staat niet alleen**

We zijn van mening dat een reservaat mee kan helpen om binnen de maatschappij mee draagvlak te ontwikkelen voor het natuurbehoud en de milieuzorg in het algemeen. Een wandelpad en geleide wandelingen zijn elementen om dit uit te voeren. We kunnen echter nog een stap verder gaan: de mensen uit de directe omgeving betrekken bij de werking van het reservaat. Zij delen hun enthousiasme met anderen en worden als het ware 'ambassadeurs' voor het gebied.

**De vervreemding van de natuur tegengaan**

We mogen er niet blind voor zijn, in brede kringen van de bevolking is de kennis van de natuur erbarmelijk slecht. Nochtans merk je dat veel mensen en zeker kinderen wel degelijk een grote interesse tonen wanneer ze de gelegenheid krijgen met de natuur kennis te maken. Alleen is daar minder en minder kans toe. Zo is er de laatste tijd een evolutie op het gebied van tuinaanleg waarbij -houd u vast- het gebruik van kunstgras sterk toeneemt. Uiteraard zijn deze vrij van 'kruid' en 'vieze beesten'. De oude spreuk "arm maar proper" krijgt hier zowaar een nieuwe betekenis.
Niet alleen dat, maar ook de gestage achteruitgang van de natuur maakt dat sommige soorten nog slechts in reservaatverband stand houden. Willen we de volgende generatie -de conservators van morgen- een beetje een deftig referentiebeeld meegeven, dan moeten we die soorten nu tonen of ze verdwijnen uit het collectief geheugen (zie kaderstukje onderaan volgende bladzijde).

**De evoluties in het reservaat maken meer vrijwilligerswerk nodig**

Natuurpunt ondersteunt ons met werkploegen, maar vraagt ook een flinke portie vrijwilligerswerk. Het is dus vrij logisch dat naarmate een reservaat groeit, ook de werklast stijgt. Een aantal taken lenen zich goed om met vrijwilligers uit te voeren zoals knotten en hakhoutbeheer. Dat er dan wat hout te verdelen valt maakt het extra interessant.
Evoluties op het terrein kunnen ook zorgen voor meer

werk. Wanneer bv. een perceel voldoende verschraald is om over te schakelen naar een éénmalige maaibeurt ergens laat in de herfst, dan is dat maaisel ook niet langer interessant voor landbouwers. Handmatig het maaisel opruimen is dan de boodschap.

**Nieuwe invalshoeken**

Met nieuwe mensen komen ook nieuwe ideeën en vaardigheden. Dit maakt dat taken waar de conservators niet of nauwelijks aan toe kwamen ineens wel mogelijk worden zoals bv. gidsenwerking, uitgebreide monitoring, maar ook de meer sociale aspecten zoals het organiseren van een jaarlijks feestje.



*'De Vrienden van'* *foto: Dominiek Decleyre*

**De vrienden van het Uilenbroek**

In december 2008 werd een informatieve vergadering belegd waarvoor een heel pak mensen uit de directe omgeving van het Uilenbroek werden uitgenodigd. Op een informele manier werden het reservaat, de doelstellingen en de doelsoorten voorgesteld door middel van een powerpoint demonstratie. Daarbij werd ook de werking van Natuurpunt voorgesteld (erkenningsdossiers, monitoringsrapporten, studierapporten etc.). De meeste aanwezigen waren verrast door het professioneel karakter van de reservaatwerking, en tegelijk ook een beetje opgelucht dat de conservators het papierwerk zullen blijven doen.

Er werd ook gepolst naar de wensen en verwachtingen van de deelnemers. Daarop werden een aantal doelstellingen voor de 'Vrienden van' losjes geformuleerd:

- het mag geen al te formele club worden, zo min mogelijk vergaderen;
- vrijwilligerswerk en buiten bezig zijn staan voorop;
- een of meerdere natuurbelevingsmomenten per jaar organiseren;
- het gezellig houden, ook eens feesten;
- padenstructuur aanpakken;
- aan monitoring doen.

Vanaf januari 2009 volgde dan de echte start. Dat heeft zich vanaf het prille begin geuit in goed bijgewoonde activiteiten en dat maakt echt een verschil. Dankzij de 'Vrienden van' is flink wat achterstallig hakhoutbeheer weggewerkt en kunnen we ook een groter deel maaisel opruimen met de hand. Maar ook heel andere taken worden nu minutieus uitgevoerd zoals het twee-wekelijks opmeten van de grondwaterstanden in onze peilbuizen. Ook het herbekijken van het wandelpad komt nu aan de orde (zie verder).

We zijn bovendien gezegend met heel wat mensen die technisch onderlegd zijn in bv. het veilig omgaan

***Shifting Baseline Syndrome***

*Dit werd voor het eerste beschreven door mariene bioloog Daniel Pauly in 1955 (in het ernstig wetenschappelijk tijdschrift 'Trends in Ecology and Evolution') en gaat ongeveer als volgt.*

*Het probleem is dat iedereen gelooft dat de natuur zoals we ze de eerste keer zien (meestal als kind) beantwoordt aan de volwaardige uitgangssituatie. Wat de meesten zich echter niet realiseren is dat de huidige toestand veel armer is dan wat onze ouders of grootouders op dezelfde plaats konden waarnemen. Het referentiebeeld dat wordt opgebouwd in de huidige generatie is daardoor 'verschoven' ten opzichte van die van de vorige generatie, vandaar de naam 'Shifting Baseline Syndrome' (vrij vertaald: Syndroom van het verschuivend referentiebeeld).*

*Op termijn leidt dit tot een vorm van collectief geheugenverlies. De achteruitgang van de natuurwaarden gaat quasi ongemerkt voorbij aan brede lagen van de bevolking.*

*Een goed lokaal voorbeeld is de Geelgors. Vogelaars van mijn generatie melden me dat er een 25-tal jaar geleden in Zottegem zoveel van die 'ordinaire' vogels waren dat ze niet eens werden geteld. Voor mijn kinderen zijn ze echter geen element meer van de inheemse avifauna. Ikzelf heb er ooit ook maar ééntje gezien in het Uilenbroek, wellicht een van de laatste. En jà die ervaring is primordiaal geweest bij mijn eigen motivatie om actief te worden binnen Natuurpunt.*

*Dit gezegd zijnde: uiteraard is er via huidig wetenschappelijk onderzoek en door analyse van historische bronnen wel een historisch beeld. Maar laten we wel wezen, deze kennis is geen gemeengoed.*

*Zie ook: http://www.xray-mag.com/content/shifting-baseline-syndrome-are-you-afflicted.*

met een kettingzaag, om met een tractor te rijden en zelfs meer dan dat, die hun tractor en kettingzaag meebrengen naar de beheeractiviteiten. Maar ook plantenkenners zijn aanwezig, er is kennis van GIS, maar ook een professionele landbouwer doet mee.
De werkgroep heeft echt een extra dynamiek teweeg gebracht die groter is dan we hadden kunnen vermoeden.



*Boomplantactie basisschool Erwetegem f: D. Decleyre*

**Monitoring**

Ongeveer samenvallend met de oprichting van de 'Vrienden van' kwam ook het gebruik van de website 'http://waarnemingen.be' in zwang wat toeliet om individueel op een georganiseerde manier aan monitoring te doen. En ook daar zijn bijzondere resultaten te noteren voor Parkbos-Uilenbroek.
Vooreerst kunnen we bogen op meer dan 3000 waarnemingen op jaarbasis. Ter vergelijking: dat is ongeveer evenveel als in Bos t'Ename, waar monitoring toch zeer goed uitgebouwd is. Dat komt voor een stuk door de doorgedreven inventarisatie van de planten. In 2009 is gewerkt aan een 'volledige' plantenlijst (beschikbaar voor geïnteresseerden), niet alleen voor het reservaat in zijn geheel, maar ook tot op het niveau van de verschillende reservaatpercelen. In 2010 werd gewerkt aan een overzicht op maandbasis: hoeveel soorten zijn in elke gegeven maand te zien in het reservaat? (2) Vanaf april tot september komen we toch aan minstens 200 soorten op maandbasis (zie tabel), In totaal werden op twee jaar meer dan 500 verschillende organismen beschreven.

| Maand | Aantal |
|---|---|
| Januari | 42 |
| Februari | 85 |
| Maart | 127 |
| April | 226 |
| Mei | 315 |
| Juni | 282 |
| Juli | 270 |
| Augustus | 252 |
| September | 198 |
| Oktober | 49 |
| November | 73 |
| December | 37 |

We moeten echter toegeven dat voor vertegenwoordigers van vele soortengroepen de kennis ontbreekt om ze op naam te brengen. Planten, vogels en dagvlinders zijn goed gedocumenteerd, maar bij groepen als de paddenstoelen, zweefvliegen en vele andere zijn er grote gaten in de kennis. Om opnieuw te vergelijken met Bos t'Ename: daar is het totale soortenaantal ongeveer het dubbele. Niet alleen hebben ze daar ongetwijfeld meer soorten, maar zeker ook meer specialisten aan boord.
De leemtes in de kennis bij Parkbos-Uilenbroek worden gedeeltelijk ingevuld doordat we specialisten hebben uitgenodigd voor specifieke groepen als bv. nachtvlinders en vleermuizen. Daarbij komt dat dit telkens felgesmaakte activiteiten waren voor de 'Vrienden van'. Andere soortengroepen zullen hopelijk ook nog volgen. Specialisten zijn uiteraard meer dan welkom, de conservators zullen je graag praktisch bijstaan.

**Evoluties**

Dankzij de meer doorgedreven monitoring hebben we een vrij gedetailleerd beeld van de soortensamenstelling (planten) en kunnen daardoor beter inspelen op de evoluties op het terrein.

Hieronder volgen een paar voorbeelden.
Na het vergraven van een berm net naast het Uilenbroek (voor gasleiding) bleek daar tot onze aangename verassing opnieuw het Rapunzelklokje te groeien. Deze soort kwam ooit wel in het reservaat voor, maar was daar toch reeds enkele jaren verdwenen. Dankzij de inspanningen op het vlak van de planteninventarisatie hebben we binnen de perimeter toch nog een drietal groeiplaatsen gevonden in wegbermen. Helaas gaat het telkens over zeer weinig individuen (1 tot 5 planten), wat maakt dat ze zeer erg kwetsbaar zijn. Zo is een vierde vindplaats reeds verdwenen nadat ze pas vorig jaar werd 'ontdekt'. Vermoedelijk houdt het Rapunzelklokje het niet uit bij het huidig wegbermbeheer of kan ze

*(2) Het is ondermeer het gemak waarmee men allerhande statistiekjes kan trekken dat een belangrijk deel van de aantrekkelijkheid van deze website uitmaakt. Men heeft het eindelijk begrepen: een beetje return voor je vrijwilligers doet wonderen.*

onvoldoende zaad zetten om zich te handhaven. We kunnen stellen dat het '5 voor12' is voor deze soort in onze perimeter.
De vraag rijst of we dan niet beter wat zaad enkele meters verder zouden kunnen uitstrooien tot binnen een reservaatperceel, teneinde deze soort niet lokaal te laten uitsterven. Inbo (http://inbo.be) vermeldt deze soort zowel als typesoort van Glanshavergraslanden als element van (bos-)randen. Mogelijks kan deze soort zich wel handhaven binnen een van onze bosranden, mits daar voldoende kalk in de bodem aanwezig is (Rapunzelklokje is een kalkminnende soort). We zijn er nog niet helemaal uit wat we hiermee moeten doen. Wordt dus vervolgd.
Niet alleen bij de planten, ook bij andere groepen zijn er evoluties waar te nemen. Bij de dagvlinders merken we de opkomst van een nieuwe soort: het Bruin blauwtje. Een aantal jaren geleden kwam deze in onze regio (nog) niet voor. Deze zomer zagen we echter meer en meer Bruin blauwtjes. In



*Startdag JNM Parkbos-Uilenbroek f: Dominiek Decleyre*

Parkbos-Uilenbroek waren ze vanaf augustus ineens alomtegenwoordig. Deze trend wordt in de hele regio vastgesteld, we kunnen meer dan waarschijnlijk spreken van een blijver. Een nieuwe dagvlindersoort, het blijft toch iets speciaals. Dit jaar bleken er ook bijzonder veel Icarusblauwtjes te vliegen. Voeg daarbij de eenmalige waarnemingen van een Koevinkje en een Keizersmantel in de buurt van het Parkbos en we mogen spreken van een geslaagd vlinderjaar.

**Toekomstperspectieven**

Een extra troef van Parkbos-Uilenbroek is de boomgaard. Dit perceel is gelegen tussen de Parkbos- en Uilenbroek-kern en vormt een eigen entiteit. Het terrein is ongeveer 1,5 ha groot en werd een 5-tal jaar geleden ingeplant met 75 soorten oude hoogstammige fruitboomrassen, waaronder heel wat 'Gembloux'-rassen. De doelstelling hier is grotendeels educatief, hoewel een boomgaard naarmate hij ouder wordt ook een habitat kan vormen voor bv. Steenuil, spechten en wie weet ook opnieuw Eikelmuizen. Er worden regelmatig snoeicursussen georganiseerd door het RLVA.

Naarmate de bomen ouder worden zullen ze ook meer vrucht beginnen dragen. Verschillende 'Vrienden van' hebben reeds de intentie geuit om hier iets mee te doen: plukken, proeven, fruitsap maken... Dit zijn zeker opties voor de nabije toekomst.
We merken dat het pad (uitgewerkt in 2003, bij de 10-de verjaardag) zeer veel succes kent, zowel bij omwonenden als bij bezoekers die speciaal tot hier komen afgezakt. In de loop der jaren is echter het startpunt van de wandeling geleidelijk verschoven van het Gaverland te Erwetegem naar de Waesberg te Lierde. Ook wij gebruiken dit punt meestal als verzamelplaats voor activiteiten. Een onbedoeld gevolg hiervan is dat men graag van hier uit de wandeling start door meteen het reservaat in te stappen, maar zo eigenlijk in omgekeerde richting loopt, en dan moeite heeft om de weg te vinden. We spelen al een tijdje met het idee om de zin van de wandelrichting om te draaien om hier aan te verhelpen. Bovendien is ten opzichte van 2003, het reservaat sterk gegroeid en willen we de nieuwe stukken ook aan het publiek tonen.
Daarom zijn 'de Vrienden van het Uilenbroek' bezig met het uitwerken van een volledig vernieuwde wandeling die iets langer zal zijn, meer gevarieerd, ook meer over onverharde paden zal lopen en vooral meer reservaatpercelen zal aandoen dan de huidige wandeling. Er is nog heel wat werk aan de winkel, maar we kunnen de opening van het vernieuwde pad toch in het vooruitzicht stellen voor de lente van 2011. Ondertussen blijft ook de 'oude' wandeling open.

De Vrienden van het Uilenbroek hopen u te mogen verwelkomen op een wandeling of activiteit in Parkbos-Uilenbroek (code VUB op de regio kalender in Meander en website).

# Masterplan de Donk Oudenaarde

**Nico Geiregat**
*Natuurpunt Oudenaarde*
*Vogelwerkgroep Natuurpunt Vlaamse Ardennen plus*

De Donkvijver is één van de belangrijkste watervogelplassen die onze afdeling rijk is. 's Winters wordt de vijver bezocht door tal van watervogels. Zo zijn er elke winter wel 100 tot 200 Smienten te zien die voedselvluchten uitvoeren naar de Langemeersen en ook duikeenden waaronder grote aantallen Kuif- en Tafeleenden genieten er



*Tafeleend* *foto: Walther De Munter*

graag van de rust (als die hen gegund wordt). De Donkvijver wordt in de wintermaanden ook gebruikt door de meeuwen als slaapplaats (voornamelijk Kokmeeuwen). Het is altijd weer verrassend voor de wandelaar om tegen de avond een wit tapijt van dicht bij elkaar zwemmende vogels te zien. Soms vliegen ze eens op voor een voorbijvliegende roofvogel en dan is het een streling voor het oog om de dieren als een witte wolk te zien opgaan en om ze vervolgens weer te zien invallen.
Er is dus genoeg stof voor natuurbeleving in dit recreatiegebied.

De laatste tijd is het er echter een wetteloos zootje geworden waar iedereen zijn zin doet. Er zouden diverse klachten zijn en verschillende gebruikers geraken al eens in conflict.

Het op elkaar afstemmen van deze verschillende gebruiken was één van de belangrijkste uitdagingen voor de opstelling van een Masterplan. Het eindrapport van het studiebureau Stramien (ongeveer 100 blz. dik) werd in juli 2009 afgeleverd.

De inleidende hoofdstukken van dit rapport schetsen de natuurwaarde op een vrij treffende manier. Dat dit op deze wijze gebeurt door een studiebureau dat een objectief beeld dient op te hangen, is hopelijk een signaal voor diegenen die het plan verder uitwerken, dat met deze natuurwaarde met voldoende voorzichtigheid dient te worden omgesprongen.

Uit de voorgestelde elementen lichten wij een paar punten:

**Positieve elementen:**

- De toegang gebeurt voortaan via gecontroleerde ingangen zodat geen motorvoertuigen het terrein kunnen oprijden.
- Het op elkaar afstemmen van de activiteiten in plaats van 'naast elkaar plannen en organiseren' zal ook de rust voor de natuurliefhebbers ten goede komen: hij/zij zal weten waar en wanneer hij beter wel of niet komt als hij/zij de rust wil opzoeken. Wij hopen dat het besproken evenwicht in de raakvlakken




*Vergelijking van de planning die is uitgewerkt door het studiebureau (boven) met ons voorstel (onder)*

tussen natuur en recreatie zal gevonden worden. Ook de planten en dieren zullen na verloop van tijd in dit evenwicht een plaats vinden.

• In het werk is een punt met als titel 'vogelrustzone'; hierin zien wij een belangrijke bevestiging van onze vraag van januari 2007, alhoewel een aanpassing van het bodemprofiel voor ons niet echt hoeft: het diepere water heeft eveneens zijn voordelen. Onze vragen zijn hierin gedeeltelijk verwerkt. (Opm: 'onze vraag van januari 2007' is een document met als titel '*Donkvijver: Naar een duurzame toekomst voor recreatie en natuurschoon in Oudenaarde*' dat werd afgegeven en toegelicht aan de heer burgemeester en aan de heren schepenen van sport en milieu en aan de sportfunctionaris van de stad bij een aantal vergaderingen in januari-februari 2007.)

• De tijdsvensters voor gebruik van het wateroppervlak: het stemt ons bijzonder tevreden dat voor de dieren (en in het bijzonder de vogels) in de wintertijd rust wordt voorzien. Hopelijk is er ook nog (beperkte?) ruimte in de zomermaanden mogelijk.

**Negatieve elementen:**

• Death Ride (dit is een soort kabelbaan): het plan voorziet in een 'death ride' over het water. Indien dit werkelijk over het water moet, moet er zeker voor gezorgd worden dat de kabel enkel wordt opgespannen tijdens deze activiteit en nadien (zeker in de schemering en 's nachts) wordt weggenomen om aanvliegingen (met zeer groot risico op dood of vleugelbreuk) uit te sluiten!

• Er is momenteel geen degelijke garantie voor de zomermaanden (welk deel of welke delen zal/zullen als rustgebied kunnen doorgaan?). Er is een gevaar voor 'kapotrecreatie' in de zomermaanden.

**Tenslotte hebben wij nog een aantal bedenkingen:**

• De hengelsport krijgt ook de nodige aandacht in het plan. Het is één van die bezigheden die vrij dicht aanleunt bij de natuurbeleving die door onze leden wordt gezocht. De beoogde toestand zoals deze wordt geschetst is veelbelovend, echter, een klein gedeelte van de vissers vist nog steeds niet van op de oever, maar met een bootje. Dit is verboden. Ook worden telegeleide bootjes gebruikt om te voederen, om vis op te sporen en om de lijn uit te werpen. Bemande boten en telegeleide boten (hoe stil ook) jagen de vogels schrik aan. Gedurende de maanden dat geen recreatie op het water mogelijk is, zou dit zeker volledig moeten worden verboden, met doeltreffend toezicht én optreden.

• Wij hopen betrokken te worden bij de eventuele uitwerking van plannen voor een kijktoren/kijkwand/kijkhut of wat het ook wordt: het plaatsen van deze constructies is 'in', maar het eindresultaat is helaas niet altijd even goed (slechte plaatsing ten opzichte van de zon en ten opzichte van de plaats waar vogels meestal zitten, hoogte van kijkluikjes en zitbankjes, aanleiding tot vandalisme, en andere ongeoorloofde toestanden…).

• De Outsider (organisator van buitenactiviteiten waaronder 'death ride') bezoekt verschillende van de eilandjes op de Donkvijver en bezet bovendien de enige afgezonderde moeraszone die het gebied rijk is. Uitbreiding en gedeeltelijke verlegging van zijn actieterrein in westelijke richting ware wenselijk om tot minder verstoring te komen. Enkele van de laaggelegen terreinen van de Kompas camping bieden misschien mogelijkheden tot moerasontwikkeling nu ook daar mogelijk veranderingen op til zijn. Zo zou dit eveneens voor de Outsider een positieve ontwikkeling kunnen zijn. Mits beperkte druk zou dit voor recreant en natuur een meerwaarde kunnen zijn. Een dergelijke aanpassing zou misschien een deel rust kunnen brengen en de oorspronkelijke bewoners opnieuw aantrekken. Naargelang het seizoen werden de volgende bijzondere vogels gezien: Roerdomp, Waterral, Houtsnip, Watersnip, Bokje, Ransuil, Matkop, Vuurgoudhaan.

# Week van het Bos van 10 - 17 oktober

***'In geuren en kleuren'***

De Week van het Bos is een heus begrip in Vlaanderen. Sinds de start in de jaren '80 is de Week van het Bos uitgegroeid tot de grootste boshappening. Jong en oud krijgen tijdens deze week de kans om de schoonheid van de Vlaamse bossen van dichtbij te ontdekken. Rond de Week van het Bos is een brede sensibilisatiecampagne opgehangen, die jaarlijks tienduizenden mensen bereikt.

Speciale activiteiten leren het brede publiek al spelenderwijs hoe belangrijk bossen zijn, voor mens, dier en milieu. Als bezoeker krijg je in deze week een beter inzicht in de verschillende rollen die bossen in onze samenleving vervullen. Voor het vervullen van

al deze rollen is het behoud en de bescherming van bossen heel belangrijk. Bossen zijn bovendien heel schaars geworden in Vlaanderen en verdienen zoveel mogelijk positieve aandacht. Met de 'Week van het Bos'-campagne worden onze bossen dan ook op een positieve wijze in de schijnwerpers gezet.

Naar jaarlijkse gewoonte vindt de Week van het Bos plaats in oktober. Deze periode is niet toevallig gekozen. Er is immers geen beter tijdstip voor een bosbezoek dan de herfst. De geuren- en kleurenpracht van het bos in dit jaargetijde prikkelt alle zintuigen. Paddenstoelen geven in de herfst een extra sprookjesachtige tint aan het bos.

Ieder jaar wordt een thema gekozen. Voor 2008 was dit 'Bos en Klimaat'. In 2009 was onze slagzin 'Zaad met pit!'. Dit jaar wordt het '**In geuren en kleuren**'. Met een kleurrijk campagnebeeld zoomen we dit jaar in op de verscheidenheid aan organismen die bossen herbergen en hun belang voor het behoud van de biodiversiteit. Hiermee sluiten we aan bij het



*Porseleinzwam* *foto: Walther De Munter*

door de VN uitgeroepen Internationaal Jaar van de Biodiversiteit.

Voor de Week van het Bos slaan het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw (VBV) de handen in elkaar. Met de hulp van vele organisaties, besturen, bosgroepen, scholen en verenigingen is de Week van het Bos een geslaagd evenement om ieder jaar weer naar uit te kijken. Alle informatie over de Week van het Bos vind je op de www.weekvanhetbos.be.

Wil je op de hoogte zijn van de nieuwste ontwikkelingen? Schrijf je dan in op de digitale nieuwsbrief, door een mail te sturen (onderwerp: nieuwsbrief) naar weekvanhetbos@vbv.be.

## Veldgids plantengemeenschappen

Vegetatie komt bijna overal voor, zelfs op een druk belopen plein of in een uiterst droge woestijn. Hoewel er veel vegetatiekundige kennis is, ontbrak tot op heden een beknopt en praktisch handboek. Met de Veldgids Plantengemeenschappen beschikken we nu over een handzame gids waarmee plantengemeenschappen in het veld kunnen worden herkend.

Naast een compacte beschrijving van alle plantengemeenschappen in Nederland – van open water en moerassen, graslanden en heiden, kust en binnenlandse pioniermilieus, tot ruigten, bossen en struwelen – bevat de gids een toegankelijke inleiding over termen en begrippen in de vegetatiekunde. Per gemeenschap zijn verspreidingskaartjes, samenvattende tabellen met de belangrijkste soorten en grafieken over standplaats en levensvormen opgenomen. Niet eerder is zoveel informatie over de plantengroei van Nederland in één boek bijeengebracht.

Het boek bevat determinatiesleutels waarmee de Nederlandse plantengemeenschappen op naam zijn te brengen. De sleutels leiden allereerst tot de juiste klasse, waarna aan de hand van standplaatskenmerken en soortensamenstelling op eenvoudige wijze de plantengemeenschap kan worden bepaald. Een Vogelpootjes-associatie in het grasland is zodoende snel herkend.

De Veldgids Plantengemeenschappen bundelt de kennis en jarenlange ervaring van vier Nederlandse vegetatiekundigen. Het is het resultaat van een succesvolle aanvraag van de studenten van Hogeschool van Hall Larenstein en de langverwachte veldgids voor de deskundige. Door het compacte en overzichtelijke karakter is deze gids ook een aanrader voor amateurs of studenten aan een groene opleiding.

**Veldgids plantengemeenschappen**: Auteurs: Joop Schaminée, Karle Sýkora, Nina Smits, Marcel Horsthuis; Uitgever: KNNV Uitgeverij; Uitvoering: 408 p., 12,5 x 21 cm, genaaid gebonden, hard cover; ISBN: 978 90 5011 309 0; Prijs: 39,95 euro.

# Zomerreis 2011

**Michel Vander Vennet**

"En… weet je al waar we volgende zomer naartoe gaan?" of "Ligt de komende zomerreis al vast?" Met de regelmaat van een klok kreeg ik de voorbije maanden deze vraag te horen. En toegegeven, het was niet makkelijk een keuze te maken. Na de toppers van Roemenië en Orkney-Shetland lag een volgende bestemming niet echt voor de hand. Ergens iets in Centraal- of Oost-Europa, wellicht.

Maar aangezien de taal wel voor wat problemen kan zorgen, om nog te zwijgen van de accommodatie voor een wat grotere groep, leek het een goed idee om even te kijken wat een aantal natuur-reisboeren te bieden hadden. Bestemmingen genoeg, maar telkens ging het om vogelreizen voor gepassioneerde vogelkenners, én… voor maximum 8 personen.









Eerder toevallig werd mijn interesse gewekt voor een zo goed als onbekend Europees land, net buiten de Europese Unie, Europees en toch exotisch: Wit-Rusland. Het spreekt vanzelf dat voor dergelijke bestemming de hulp en reisinfrastructuur van een tussenpersoon nodig is, die beschikt over de nodige ervaring en die ter plaatse de geschikte personen weet te vinden.

### Wit-Rusland of Belarus: even voorstellen?

Nog niet ontdekt door ecotoeristen, laat staan door de gewone toerist, is Wit-Rusland een unieke reisbestemming voor vogel- en natuurliefhebbers. Het is geen provincie van Rusland, maar sinds 1991 een onafhankelijke staat. Het land is bijna 7 keer zo groot als België, maar het heeft nauwelijks 10 miljoen inwoners, waarmee het één van de dunst bevolkte landen van Europa is. Reizen in Wit-Rusland is teruggaan in de tijd: dorpjes met houten huizen met daaromheen Ooievaars, Roodmussen, Wielewalen, Tapuiten en Draaihalzen.

Tijdens de reis staan drie locaties op het programma:

- het reservaat van Krasny Bor in het noordoosten, tegen de Russische grens, een groot bosgebied met hoogveen, riviertjes en moerassen met soorten als Hop, Slangenarend en Sperwergrasmus, naast noordelijke soorten als Auerhoen, Laplanduil en Grauwe fitis.
- het Berezinsky Biosfeer reservaat, een nauwelijks te benaderen moerasgebied met elzenbroekbossen waar o.a. Zwarte ooievaar, Citroenkwikstaart, Noorse nachtegaal, Roodmus en Wielewaal te zien zijn.
- de Prypjatmoerassen in het zuiden kunnen het best vergeleken worden met het gebied van de grote rivieren in Nederland, maar dan zonder dijken. Dé toppers zouden daar de Azuurmees en de Bastaardarend moeten worden, maar we zijn best ook al tevreden met Brilduiker of Buidelmees.

De reis is aangevraagd voor begin juli (rond 7 juli) en zal in principe 11 dagen duren. De accommodatie is in een hotel of pensions middenin de natuurgebieden. In sommige gevallen hebben de kamers een gedeelde badkamer. De maaltijden zijn op basis van volpension met verse streekproducten.

### Het prijskaartje.

Zoals hoger al geschreven, is het niet mogelijk een dergelijke reis zelf te organiseren. De taal is alvast een hindernis van formaat en dan zwijgen we nog van alle bureaucratische toestanden. Op basis van de huidige informatie komt een dergelijke reis op ongeveer 1300 euro. Reken daar ook nog een vliegtuigticket bij (op dit ogenblik zo'n 400 euro), de kosten voor een visum en (eventueel) een internationale reispas. Het aantal deelnemers is echter beperkt tot maximum 20 personen.

Op het ogenblik zijn de onderhandelingen nog volop bezig, ook met de lokale gids in Wit-Rusland, zodat

er echt nog niets definitief vastligt. Om toch op zijn minst een idee te hebben of er enige interesse bestaat voor deze reis, zou ik willen vragen om contact op te nemen via e-mail.

Mail naar **m_vandervennet@hotmail.com** met je kandidatuur en/of verdere vragen. Van zodra alles vastligt word je via mail verwittigd en kunnen de officiële inschrijvingen beginnen. Als deze reis niet doorgaat (wegens te weinig kandidaten of onbeschikbaarheid van de lokale gids), word je ook zo snel mogelijk verwittigd.

## Interessante websites

**Johan Cosijn**

Het is een tijdje geleden dat er in Meander nog nieuws verscheen over natuur en milieu op het wereldwijde web. Op aangeven van Karel De Waele nemen we in dit nummer de draad weer op.

Op **www.leeswerk.nl** kan je van plant tot plant door oude plantenboeken bladeren en de scans lezen alsof het boek voor jou op tafel ligt. Je vindt er alfabetisch van elke plant de huidige botanische naam, de huidige Nederlandse naam en de oude botanische naam. Een overzicht van alle artikelen op deze site, alle foto's online, kenmerken, groeiplaatsen, huishoudelijk gebruik en nog zoveel meer.

Op **www.leesmaar.nl** kan je bladeren in het Cruijdeboek (1554) en het Cruydt-boek (1644) van Rembert Dodoens, de Hortus Cliffortianus (1737) van Linnaeus en de Flora Batava (1800-1934) in 28 delen door Jan Knops et al. van de planten die toen voorkwamen en de schitterende afbeeldingen bewonderen.

Voor actuele toepassingen van planten kan je terecht op **www.plantaardigheden.nl**: tuinen van Nederland en België in kleur, kruidenlijstjes, beschrijvingen van planten (alfabetisch), de Nederlandse, Latijnse en Engelse plantennamen, nieuwe plantensoorten en –namen in Nederland, nieuwste boekbesprekingen, wetenschappelijk onderzoek en zelfs het weer in Nederland en België per plaats, per postcode of GPS-locatie. Echt de moeite waard om zelf eens uit te proberen. Veel surfplezier.

Met veel plezier willen we nog eens jullie aandacht vragen voor de website van de Plantenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*. Dankzij een gezamenlijk initiatief van FLO.WER en Natuurpunt beschikt onze plantenwerkgroep sinds de zomer van 2006 over een eigen webstek. Ga naar **www.plantenwerkgroep.be** en sla deze site alvast op bij je favorieten. Navigeren op de site is heel eenvoudig en wijst eigenlijk zichzelf uit. Op de homepage, in de grijze balk, kies je 'plantenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*' (of een andere) en druk op 'ok'. In het grijze kader naast de bloemetjes druk je bv. op de rubriek 'verslagen' en kan je de verslagen lezen van de voorbije activiteiten. Druk je op 'activiteiten' dan kan je de kalender van onze plantenwerkgroep raadplegen en kom je te weten waar je terecht kan voor een van de laatste plantenwerkgroepen 'stijl Karel De Waele'.

Met de website **www.species.be** wil het Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen een volledige lijst van in België voorkomende wilde planten- en diersoorten weergeven. Bezoekers vinden een beschrijvende fiche voor iedere soort die in België voorkomt. De fiches bevatten de wetenschappelijke naam van de soort en een benaming in het Nederlands, Frans, Duits en/of Engels. Aan iedere fiche wordt bijkomende informatie over de plant- of diersoort toegevoegd.

## Cursus Zoogdieren

Er gaat een cursus zoogdieren door in de refter van de Vrije Basisschool Sint-Paulus, Hansbekedorp 28-30, Hansbeke (op ca. 300 m van het NMBS-station Hansbeke).
Theorielessen: 5 lessen op woensdag 10, 17 en 24 november, 1 en 8 december. Beginuur: 19u30 (einde rond 22u30).
Praktijk: 1 excursie over zoogdieren en diersporen op zaterdag 11 december van 9u00 tot 12u00. Plaats en uur: Hansbeke of Landegem (tijdens de theorielessen te bepalen).
Alle lessen worden verzorgd door Joeri Cortens, educatief medewerker van Natuurpunt Educatie.
Deelnameprijs: 20 euro voor leden van Natuurpunt en 25 euro voor niet-leden, overschrijven op rekening 737-0203020-42 van Natuurpunt De Ratel - Nevele.

Inschrijven: natuurpuntderatel@telenet.be of Peter De Groote, 09/371.86.02.

# Dagboek van een groenling

***'De natuur-paparazzi'***

**Hugo Verschelden**

Op een dag sta ik met mijn fototoestel tussen andere natuurliefhebbers te drummen om een Vuursalamander te fotograferen. Terwijl we daar met onze camera's rond het beestje staan, gaan mijn gedachten terug naar het verleden. En in de drukte stel ik vast dat mijn houding ten opzichte van de dieren en de natuur met de jaren toch grondig is gewijzigd.

Jaren geleden stopte ik een salamander in een bakje met water en wat groen om naar te kijken. Waarbij het beestje na een tijdje, uit pure ellende,

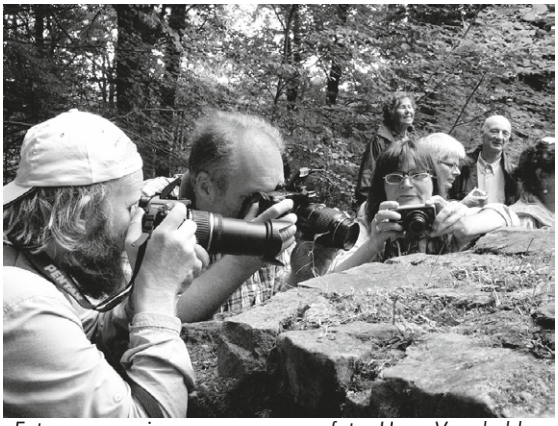

*Foto paparazzi* *foto: Hugo Verschelden*

toch weer dood ging. Zo zag ik ook mijn wilde konijntjes en mijn wilde eendjes in gevangenschap sterven. Je liet als kind dan wel eens een traan, maar je voelde je toch niet schuldig. Zoals vader zich niet schuldig voelde toen hij als een geslepen stroper, met afgemeten precisie, zijn stroppen zette. Die gemene dingen stonden op het veld achter de boomgaard en als oudste zoon werd ik er regelmatig op uit gestuurd om ze onopvallend te gaan inspecteren. Ik moest dan zogezegd wat onschuldig over het veld lopen en zien of er geen konijnen gestrikt zaten. Lag er eentje dood, dan diende ik er nonchalant fluitend van weg te lopen. Terwijl ik daar over het veld liep, keek onze pa uit om te zien of er in de buurt geen menselijke beweging was. Wat later, als vader geen onraad meer rook, ging hij de vangst dan zelf ophalen. Heel dit geheimzinnig gedoe was bedoeld als rookgordijn om te voorkomen dat hij door de veldwachter of de jachtwachter betrapt zou worden. Hij ving immers het gerucht op dat de beide ambtenaren hem nauwlettend in de gaten hielden. De jachtwachter had immers in het dorpscafé, dat de man bijna dagelijks bezocht, zijn mond voorbij gepraat. En elk dorp kende toen nog de wegen van de babbels en roddels. Vader en de jachtwachter, die nog geen honderd meter verderop in de straat woonde, bleven echter beiden 'van krommen haas' gebaren. Als ze elkaar tegen het lijf liepen, wat omzeggens dagelijks gebeurde, bleven ze elkaar dan ook even gemoedelijk begroeten en een praatje maken. Alsof er geen vuiltje op de akkers groeide.

Als ik nu aan de man terugdenk, zie ik nog steeds die winteravond waarop ik de dieren en de natuur anders begon te bezien. Ik moest die avond vader helpen om twee konijntjes vanonder een net te halen. Een net dat hij in de sneeuw over wat keukenafval had gezet en dat hij met een ruk aan een touw kon laten neerslaan. Hij diende daartoe zelfs zijn zetel, die in de warme woonkamer stond, niet uit. Meestal zat er maar één konijn onder het net zodat hij dat in een wip wist te pakken, om het met één krachtige slag achter de oren dood te slaan. Waarna hij vlug met het dier in de kelder verdween om het later te stropen. Als kind zag ik dat alles zonder vrees of walging gebeuren. We waren de dood gewoon. Als er ganzen geslacht werden, hield ik ze vast terwijl vader er de kop afhakte. Met die afgehakte koppen speelden we trouwens 'gansje', waarbij ik mijn broer, kwakend met de ganzenkop, achtervolgde. Neen, de dood hoorde bij ons bestaan. Over het leed van het dier dacht ik toen nog niet na. Bijna niemand trouwens. Een beest was maar een beest. De hond van de buren lag heel zijn leven in een hok aan een korte ketting.

Op die koude winteravond, ik moet tien of elf jaar zijn geweest, zaten er dus twee konijnen onder het net gevangen. En vader trok me mee onder de heldere maan, door de krakende sneeuw, de vriesnacht in. Hij zou me een konijn aangeven terwijl hij het tweede vanonder het net griste. Ik was gespannen maar had hoegenaamd geen afkeer voor wat er gebeuren ging. Die afkeer kwam pas toen hij me het eerste konijn in de handen stak. In zijn nervositeit, omdat hij beide konijnen wilde, was zijn slag achter de oren niet krachtig genoeg geweest zodat het beestje, dat hij me haastig toestopte, huilde als een kind. Het aanhoudende geschreeuw dat door merg en been ging, verbrak de winterse stilte, rolde over de velden de nacht in, en kwam zeker tot bij het huisje van de jachtwachter. Ik stokte, terwijl vader, uit vrees

**SL:** Natuurpunt afdeling Schelde-Leie
**SV:** Natuurpunt afdeling Scheldevallei
**VA:** Natuurpunt afdeling Vlaamse Ardennen
**RO:** Natuurpunt afdeling Ronse
**OUD:** Natuurpunt afdeling Oudenaarde.
**ZV:** Natuurpunt afdeling Zwalm.vallei
**GZ:** Natuurpunt afdeling Groot Zingem
**DE-*plus*:** Natuurpunt afdeling Deinze-*plus*.
**KRB:** Kern 'Rondom Burreken'
**KBE:** Kern Werkgroep bos t'Ename
**VWG:** Vogelwerkgroep Natuurpunt Vlaamse Ardennen-*plus*
**PWG:** Plantenwerkgroep Natuurpunt Vlaamse Ardennen-*plus*
**PAWG:** Paddenstoelenwerkgroep Vlaamse Ardennen-*plus*.
**NWB:** Nationale Werkgroep Botanie
**IWG:** Invertebratenwerkgroep 'Lampyris'
**NWG:** NatuurstudieWerkGroepen Vlaamse Ardennen-*plus*.
**ZWG:** Zoogdierenwerkgroep Natuurpunt VA-*plus*
**BWG:** Bramenwerkgroep Natuurpunt VA-*plus*
**MOW:** Milieufront Omer Wattez
**JNM:** Jeugdbond voor Natuur en Milieu.
**TW:** Trage Wegen vzw
**VA-*plus*:** Natuurpunt Vlaamse Ardennen *plus*.
**WMBV:** Werkgroep Maarkebeekvallei.
**WMB:** Werkgroep Munkbosbeekvallei
**VUB:** Vrienden van het Uilenbroek
**RLVA:** Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen

## Zaterdag 9 oktober 2010

■ **SL+PWG: 'Urbane flora' deel 2 in Astene.** Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60 (enkel die namiddag: GSM: 0474/77.82.76). Samenkomst om 14u aan de kerk van Astene. We kammen het dorp tot aan de Leie uit in hok D2-37-4441. Einde om 17u. De ganse namiddag studie van de flora van één km², waarbij diverse determinatiewerken gebruikt worden en aldus verschillende velddeterminatie-kenmerken van de flora aangeleerd worden. Ook voor geïnteresseerde beginners. Meebrengen: stevig schoeisel, loep, flora's.

## Zondag 10 oktober 2010

■ **RO: 'Proeven van het bos' in Bois Joly te Ronse.** Gids: Jeannine Tassyns, tel. 055/20.67.69. Samenkomst om 14u aan achterkant van het kerkhof van Ronse aan de Hogerluchtstraat. Wandeling met proeverij van bossnoep: vlierlimonade, lijsterbesconfituur, hazelnootpasta, kastanjepuree. Einde om 17u. Meebrengen: laarzen, determinatiewerken.

■ **DE-*plus* : 'De vruchten van de herfst', wandeling in de Hospicebossen te Nazareth.** Gidsen: Joe Rogge en Joris Verbiest, tel 0499/59.08.01. Samenkomst om 14u aan de parking Klapstraat Nazareth nabij de brug over E17. Boswandeling met aandacht voor noten en napjes, maar ook voor paddenstoelen en varens. Einde rond 16u30. Vochtbestendig schoeisel aangeraden.

■ **ZV: Paddenstoelenwandeling in het Brakelbos.** Info: Vincent Decroock, tel. 0498/10.95.39. Samenkomst om 13u30 aan de parking van de ingang van het Brakelbos, Brakelbosstraat te Brakel - Opbrakel. Zoektocht naar paddenstoelen in het bos met onze gids Eddy Saveyn. Einde omstreeks 16u. Meebrengen: Goed schoeisel, gids en loep.

■ **WMBV. Beheerwerken in Klein Eeckhout**. Veantwoordelijke: Johan Cosijn - 055/30.98.10. Samenkomst om 8u30 aan de kerk van Maarke. Einde om 16u. Meebrengen: ev. kettingzaag, veilige werkkledij, handschoenen, laarzen of stevig schoeisel, pick-nick.

## Donderdag 14 oktober 2010

■ **IWG: Evaluatie en planningsvergadering.** Info: Anne Fobert, tel. 055/21.01.37. Samenkomst om 19u30 op de Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse. Einde omstreeks 22u30.

## Zaterdag 16 oktober 2010

■ **NWB: Plantenstudiedag aan het sluizencomplex in Nieuwpoort.** Gids: Godfried Warreyn tel. 058/51.80.80. Samenkomst om 9u aan het koning Albert I monument vlakbij de IJzersluizen te Nieuwpoort. Einde om 17u. De ganse dag planteninventarisatie in hok C1-41-42 met diverse waterlopen, een stukje stad en een gedeelte van een industriezone, waarbij ook gebruik van verschillende plantenboeken aan bod komt. Meebrengen: laarzen, loep, flora's, lunchpakket met drank. Aansluitend vergadering voor het opstellen van de kalender 2011. Voorstellen kunnen ook vooraf telefonisch of schriftelijk doorgegeven worden aan André Van den Bergh, Vitsgaard 9, 1745 Opwijk, tel. 052/35.05.18, e-mail: andre.vandenbergh@skynet.be. Voor kostendelend vervoer vanuit onze regio contacteer Karel De Waele, tel. 09/386.45.60.

■ **PAWG + VA: Determinatietocht voor paddenstoelen in de bossen van Zulzeke (Kluisbergen).** Gids en info: Eddy Saveyn, tel. 09/380.03.00 of eddy.saveyn@gmail.com.

## Zondag 17 oktober 2010

■ **VA: Familiale natuurwandeling te Zulzeke.** Gids: Eddy Saveyn, tel. 09/380.03.00. Samenkomst om 14u aan de kerk van Zulzeke. Aandacht voor herfstverschijnselen met in het bijzonder de paddenstoelen. Einde rond 17 u. Meebrengen: laarzen of goed schoeisel.

## Zaterdag 23 oktober 2010

■ **SV: Dia-winteravond te Heurne: 'Wondere Water Wereld'** door Patrick Decaluwé. De vorige twee jaren gaf Patrick ons al zijn 'juwelen' prijs met onderwaterbeelden van dichtbij en ver weg. Deze keer neemt hij ons mee naar Zuid-Oost Mexico ('Op zoek naar de endemische paddevis van Cozumel' en 'Zwevend tussen puntige stalagmieten en stalactieten of 'grotduiken in Yucatan'), naar Zuid-Thailand (Ontmoeting met de zebrahaai die luipaardhaai werd) en naar Noord Spanje ('Juwelen uit de Middellandse zee'). Terug een aanrader dus ! Aanvang te 20u stipt in Zaal 'Amigo' (vroeger Stedelijk Centrum) bij de kerk te Heurne. Einde omstreeks 22u30. Inkom 2,50 euro (max. 5 euro per gezin). Zie ook aparte aankondiging op de achterkaft in deze Meander.

## Zondag 24 oktober 2010

■ **VWG: Trektellen.** Gids: Paul Vandenbulcke tel. 0475/34.65.86. We bemannen onze trektelpost vanaf zonsopgang (8u) tot minstens 11u en langer indien de trekomstandigheden goed zijn. Raadpleeg onze website http://www.vwg-vlaamseardennen*plus*.be/activiteiten.php om te weten te komen op welke plaats in onze regio we zullen trektellen. Meebrengen: warme kledij, verrekijker, vogelgids, ev.telescoop...

■ **VA+ RO+ TW+ MOW+ ANB: Dag van de Trage Weg te Kluisbergen- Ronse.** Gidsen: Filip Keirse; tel. 055/38.78.83, Karel De Waele en stadsgidsen Ronse. Start om 14u aan de Hotondmolen nabij het café 'Molen ten Hotond', Zandstraat 4 te Kluisbergen. We wandelen de omgeving van het Beiaardbos, het Hotondbos en de Scherpenberg in, die met de steun en de medewerking van het Agentschap voor Natuur en Bos, de stad Ronse en de gemeente Kluisbergen een recreatieve ontsluiting kregen.
Er is keuze uit vier wandelingen:

- Beiaard - Hotond wandeling (9 km)
- Plantenwandeling (4 km)
- Hotond - Schavaart wandeling (5 of 9 km)

Einde omstreeks 17u. Meebrengen: laarzen of goed schoeisel, verrekijker.

## Zaterdag 30 oktober 2010

■ **KBE: Werkdag in het bos t'Ename.** Begeleiders:

Guido Tack, tel. 0474/90.02.30 en Pieter Blondé, 0488/36.22.79. Samenkomst om 9u en 13u30 aan de loods in de Braamburgstraat 43 te Mater. 's Middags gratis soep en boterhammen met beleg voorzien. Elke laatste zaterdag van de maand is het verzamelen geblazen om vele klusjes te doen in het natuurreservaat Bos t'Ename. In de wintermaanden wordt er voornamelijk gekapt, in de zomermaanden voornamelijk gemaaid. Brandhout wordt verdeeld onder de deelnemers. Meebrengen: Hakmes/bijl en/of motorzaag, werkhandschoenen, laarzen. Einde omstreeks 17u.

**Zaterdag 30 oktober 2010 tot en met dinsdag 2**

■ **SV: Herfstnatuurbelevingsweekend in N-Brabant en Nederlands Limburg.** Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60. Verblijf in hotel Willibrordhaeghe in Deurne in de Peelstreek. Op de heen- en terugreis wandelingen in de Oisterwijkse bossen en vennen, de Kampinaheide en/of de Loonse en Drunense duinen in de buurt van Tilburg. Tijdens de twee volle dagen bezoeken we vanuit het hotel de veengebieden de Groote Peel, de Mariapeel en/of de Stabrechtse heide. Kostprijs voor volpension met drie overnachtingen, ontbijt, lunchpakket en avondmaal 252 euro p.p.. Inschrijven door overschrijven van 126 euro p.p. op rek. 891-2540092-60 van NP Scheldevallei, B.P. Ceuterickstraat 18, 9890 Asper.

**Donderdag 4 november 2010**

■ **IWG: Determineren.** Info: Anne Fobert, tel. 055/21.01.37. Samenkomst om 19u30 in de Oranjerie, Stokstraat 54, Schorisse. Ingang via de tuin. Begeleider: Ronny De Clercq, tel. 055/45.63.42. We determineren en bespreken meegebrachte vondsten en foto's van ongewervelden. Na de pauze determineren we materiaal van een lopende Lampyrisinventarisatie. Ook voor beginners die willen leren beestjes op naam te brengen met hulp van kenners. Einde omstreeks 22u30.

**Zondag 7 november 2010**

■ **VA+ PAWG: Paddenstoelentocht in het Kluisbos te Kluisbergen.** Gids: Norbert Desmet, tel. 0494/65.33.91, Eddy Saveyn, tel 09/380.03.00 en Peter Van de Kerckhove. Samenkomst om 14u op de parking van het 'Recreatieoord Kluisbos', Poletsestraat te Ruien. Familiale wandeling door het bos met speciaal aandacht voor de paddenstoelen. Einde omstreeks 17u. Meebrengen: paddenstoelengids, loep, goed schoeisel.

**Zaterdag 13 november**

■ **PAWG + RO: Determinatietocht voor paddenstoelen in en rond het Bois Joly te Ronse.** Gids en info: Eddy Saveyn, tel. 09/380.03.00 of eddy.saveyn@gmail.com.

**Zondag 14 november 2010**

■ **DE-*plus*: Familiale ruige natuurwandeling in de Leernse meersen.** Gids: Jan Kindt, tel. 0498/39.87.08 en Koen Houthoofd, tel. 09/328.11.08. Samenkomst om 14u aan de ingang van de dreef naast Leernsesteenweg 453 (vlag Natuurpunt zal uithangen). We bezoeken dit weinig gekende, maar zeker niet onbeminde stukje natuur langs de Leie. Een afwisselende wandeling langs en door meersen, ruigtes en bos. Einde omstreeks 17 uur. Meebrengen: laarzen zijn onontbeerlijk, eventueel verrekijker.

**Zaterdag 20 november 2010**
**Dag van de Natuur**

■ **GZ: Beheerwerken in Zingemse Natuurgebieden.** Verantwoordelijke André Vandecapelle, tel 09/384.29.73 of GSM 0498/45.93.42. Samenkomst om 8u30 aan de Scheldebrug in Zingem, kant Zingem. Einde om 17u. Meebrengen evt. kettingzaag, kapmes, handschoenen, goed schoeisel. Soep en broodjes worden voorzien.

■ **ZV: Natuurgebied Bovenlopen van de Zwalm - Dorenbosbeek.** Verantwoordelijke: Geert de Knijf, tel 055/42.16.45. Samenkomst om 9u aan de ingang langs Tenbergen te Brakel - Opbrakel. Opruimen van het gebied en afbreken van bouwvallige construcies. 's Middags is er verse soep en brood met beleg. Einde omstreeks 17u. Meebrengen: Stevige schoenen of laarzen, werkhandschoenen, kledij die vuil mag worden.

■ **KRB. Dag van de Natuur in Het Burreken.** Verantwoordelijke: Filip Hebbrecht, tel 055/49.55.63. Samenkomst om 9u aan Perreveld N°14 te Zegelsem. Voor wie de handen uit de mouwen wil steken een mooie gelegenheid. Vrijhouden van het wandelpad, maaien van een ingesloten veldje. Aanplanten van houtkanten en onderhoud van het begrazingsblok. 's' Middags is er soep en broodjes voorzien. Einde omstreeks 16u. Meebrengen: riek en/of spade.

■ **RO: Boomplantactie in samenwerking met de gezinsbond.** Contactpersoon: Philippe Moreaux 055/21.88.87. Elke ouder van een nieuw in 2010 geborene in Ronse kan een boom planten in het geboortebos van Ronse, gelegen tussen het wandelpad van de Blauwe Steenstraat en de Oostenstraat. Aanvang om 14u op het einde van de Jagersstraat. Nadien is er een kleine receptie met gluhwein en chocolademelk.Einde rond 17u.

**Zaterdag 20 november 2010**

■ **SV: Dia-winteravond te Heurne: la Maurienne (Franse Alpen)** door Geert Vanderbauwhede. Aanvang te 20u stipt in Zaal 'Amigo' (vroeger Stedelijk Centrum) bij de kerk te Heurne. Einde omstreeks 22u30. Inkom 2,50 euro (max. 5 euro per gezin). Zie ook aparte aankondiging op de achterkaft in deze Meander.

**Zondag 21 november 2010**

■ **KBE: Herfstwandeling in het bos t'Ename met aansluitend spaghettimiddag.** Samenkomst om 9u aan het museum op het kerkplein te Ename. Herfstwandeling in het bos t'Ename tot omstreeks 12u met aansluitend spaghettimiddag in de parochiezaal van Ename. Info: Guido Tack, tel. 0474/90.02.30 of guido.tack1@telenet.be.

**Zaterdag 27 november 2010**

■ **KBE: Werkdag in het bos t'Ename.** Begeleiders: Guido Tack, tel. 0474/90.02.30 en Pieter Blondé, 0488/36.2 2.79. Samenkomst om 9u en 13u30 aan de loods in de Braamburgstraat 43 te Mater. 's Middags is gratis soep en boterhammen met beleg voorzien. Elke



laatste zaterdag van de maand is het verzamelen geblazen om vele klusjes te doen in het natuurreservaat Bos t'Ename. In de wintermaanden wordt er voornamelijk gekapt, in de zomermaanden voornamelijk gemaaid. Brandhout wordt verdeeld onder de deelnemers. Meebrengen: Hakmes/ bijl en/of motorzaag, werkhandschoenen, laarzen. Einde omstreeks 17u.

■ **PAWG + SL: Determinatietocht voor paddenstoelen in de Hospicebossen te Nazareth.** Gids en info: Eddy Saveyn, tel. 09/380.03.00 of eddy.saveyn@gmail.com.

**Donderdag 2 december 2010**

■ **IWG: Determineren.** Info: Anne Fobert, tel. 055/21.01.37. Samenkomst om 19u30 in de Oranjerie, Stokstraat 54, Schorisse. Ingang via de tuin. Begeleider: Ronny De Clercq, tel. 055/45.63.42. We determineren en bespreken meegebrachte vondsten en foto's van ongewervelden. Na de pauze determineren we materiaal van een lopende Lampyrisinventarisatie. Ook voor beginners die willen leren beestjes op naam te brengen met hulp van kenners. Einde omstreeks 22u30.

**Zondag 5 december 2010**

■ **VA-plus: Beheerwandeling in bos t'Ename.** Info: Guido Tack, tel. 0474/90.02.30. Samenkomst om 9u30 aan de kerk te Ename (Enameplein). Voor alle geinteresseerden die wat meer achtergrond willen verwerven in het beheer van de natuur richten we een thematische wandeling in rond het beheer van onze reservaten. Doelpubliek zijn uiteraard de vele aktieve vrijwilligers van onze werkgroepen, maar zeker ook geïnteresseerde Natuurpuntleden die wat meer over natuurbeheer wensen te weten te komen. In het bos t'Ename staat spontane bosvorming en extensieve begrazing op het prgramma. Einde omstreeks 12u.

■ **SL: Familiale landschapswandeling in en doorheen het Bouvelobos.** Gids: Lieven Kinds, tel. 09/383.71.39. Afspraak om 14u vóór de kerk van Wortegem. Parking achter de kerk. Einde omstreeks 17u. Meebrengen: laarzen of goed schoeisel, verrekijker.

**Zondag 12 december 2010**

■ **RO+ VWG: watervogels observeren in Uitkerke en de Zeebrugse achterhaven**. Gids: Philippe Moreaux tel. 0476/49.24.61. Samenkomst om 8u aan het station te Ronse of om 8u30 aan de kerk te Eke. Einde omstreeks 18 uur. We beginnen in de Zeebrugse Achterhaven, in de namiddag naar Uitkerke en eindigen te Blankenberge haven bij de Steenlopers en Paarse strandlopers. Er is uiteraard mogelijkheid vroeger te stoppen. Meebrengen: laarzen, verrekijker, vogelgids, picknick.

**GZ: Winterwandeling in Huise en de Rooigembeekvallei.** Gids: Eddy Van Den Abeele, tel. 09/384.43.54. Samenkomst om 9u30 aan de kerk van Huise. Einde omstreeks 12u. Meebrengen: verrekijker, goed schoeisel, veldgidsen.

**Vrijdag 17 december 2010**

■ **KRB+ MOW Maarkedal: De Vos en zijn streken.** Info: Filip Hebbrecht, tel 055/49.55.63. Aanvang om 20u. Locatie: zaal De Kroon, Dorpstraat 12 te St-Maria-Horebeke. Voordracht over het doen en laten van de Vos. De laatste jaren is de Vos in de Vlaamse Ardennen meer en meer in beeld gekomen. Er zijn maar weinig dieren welke zo'n uiteenlopende standpunten oproepen. Tijdens deze info avond zal Koen Van Den Berge, wildbioloog verbonden aan de Vlaamse Overheid, op een neutrale manier dit thema behandelen. Een verhelderende uiteenzetting, zowel voor de voorstander als de tegenstander. Inkom: gratis voor leden van Natuurpunt. Niet leden betalen 2 euro/pp.

**Zaterdag 18 december 2010**

■ **SV: Filmavond te Heurne: Australië** door Mick Goethals. Aanvang te 20u stipt in Zaal 'Amigo' (vroeger Stedelijk Centrum) bij de kerk te Heurne. Einde omstreeks 22u30. Inkom 2,50 euro (max. 5 euro per gezin). Zie ook aparte aankondiging op de achteflap van deze Meander.

**Zondag 19 december 2010**

■ **DEplus: Familiale winterlandschapswandeling in Gottem.** Gids: Karel De Waele, tel. 09/386.45.60 (enkel die namiddag: GSM: 0474/77.82.76) en Wim Vercruysse, 0485/39.60.20. Samenkomst om 14u aan de kerk van Gottem. Wandeling langs de nieuwe en oude Leie en in de vallei van de Oude Mandelbeek met aandacht voor natuur en landschap in de winter. Einde om 17u. Meebrengen: stevig schoeisel, verrekijker.

**Zondag 26 december 2010**

■ **SV+VWG: Vogeltocht naar Braakman (Zeeland, NL).** Gids: Jacques Vanheuverswyn, tel. 09/324.09.42. Samenkomst om 7u30 aan de kerk van Eke. Kostendelend rijden. We bezoeken het Braakman-gebied, Westerschelde, Canisvliet... Observatie van watervogels, ganzen… Einde omstreeks 16u30. Meebrengen: vogelgidsen, verrekijker (evt. telescoop), warme kledij, laarzen of goed schoeisel, picknick, drank.




## Dierenartsenpraktijk 'Blauwesteen'

Dierenartsen De Pourcq Bernard,
Moreaux Philippe en Vermoere Pieter

Blauwesteenstraat 43 te 9600 Ronse

www.dierenartsenpraktijkblauwesteen.be
tel: 055/21.38.19

uit sympathie

## Jan FRANCOIS Landmeter-expert

Gentse Steenweg 138
9620 Zottegem

09/361 03 00
jan.francois@telenet.be
www.aardbol.be

## Office Partners

**méér dan complete kantoorinrichting**

**gratis cataloog**
**& info folder**
**professioneel advies op maat**

http://www.officepartners.be
e-mail: officepartners@skynet.be

Doornikstraat 8 - 9700 Oudenaarde
Tel: 055/30.41.13 - Fax: 055/30.91.13

BIO SHOP

## De Zonnebloem

Al meer dan 25 jaar vind je bij ons **alles voor een gezonde levenswijze**

Het grootste gamma **biologische voeding** in de streek,
massa's alternatieve en **fair trade geschenkartikelen**

Steeds **10% korting voor NP-leden** op het ruimste aanbod
**natuurstudieboeken**

Kom eens gezellig snuisteren in de Parkstraat 25, 9700 Oudenaarde
*Tel. 055/31.64.30 de.zonnebloem@skynet.be www.bioshop.be*

## Polet Accountancy bvba

**Boekhouding - Fiscaliteit - BTW**

***Eenmanszaken - Vennootschappen***

**Pascal Polet**
Meiweg 30, 9870 Zulte

*Tel: 056/61.53.27*

*Fax: 056/61.79.01*

*Gsm: 0476/44.90.91*

*E-mail: polet.accountancy@skynet.be*

**Boomkwekerij**
DE BOCK LV

Wij zijn specialisten in

*Sierheesters, Rozen, Bamboes,*
*Vaste planten, Coniferen, Sierbomen,*
*Haagplanten, Fruitbomen.*

Pelikaanstraat 89
9700 Oudenaarde - Nederename

Tel: 055/30.24.80 (bedrijf)
Fax. 055/31.35.83

## TUINAANLEG EN -ONDERHOUD

**alle snoeiwerken**
**ook verlagen van bomen**

**MICHAEL BEKAERT**

**Ganzendam 9 - 9890 Vurste**
**Tel: 0497/43.01.79**

## LE ROY RINASSUR BVBA

Warandestraat 17, 9810 Nazareth
Tel: 09/385.44.60 - 09/385.61.32
e-mail: leroy@rinassur.be

centea

verzekeringsmakelaar nr. 13839

**ALLE BELEGGINGEN - LENINGEN**
**VERZEKERINGEN**

P.V.S.
electronic
developments
b.v.b.a.

***E L E K T R O N I C A***
*ontwerp - productie - repair*

**+ *ZAKLAMPEN*** www.pvsed.com/zaklampen

voor alle inlichtingen:
**info@pvsed.com of 055/49.60.12**
Neerstraat 28, 9636 Nederzwalm. BE 866.983.228




**Uw reclame in Meander bereikt 2160 leden-gezinnen in de regio Vlaamse Ardennen *plus* en 220 sympatisanten over gans Vlaanderen**
**Geïnteresseerd? Contacteer voor meer inlichtingen één der redactieleden (zie colofon)**



dat de jachtwachter het zou horen, me toeschreeuwde om het dier snel dood te slaan. Ik kon het echter niet over mijn hart krijgen en tegelijk brak er iets in me. Dieren leden plots ook pijn. Al wist ik dat van vroeger wel, maar nu drong het diep tot in me door. Ik kwam tot het besef dat we ergens fout zaten. Al verwijt ik nu mijn vader niet, omdat die voor zijn gezin zorgde. We hadden het thuis immers niet te breed en een extra stukje vlees, in een gezin met vier kinderen, was zeker welkom. Bovendien vond vader dat wij het vlees beter konden gebruiken dan 'de rijke stinkerds uit de stad' die voor hun plezier van het schieten (en het doden) op óns wild kwamen jagen. Wild dat trouwens toch ook aan ónze spruiten zat.

Anderzijds had hij geen bezwaar tegen de vogelvangers die met hun slagnetten vogels kwamen vangen. Moeder vond die beestjes 'eten voor de arme mensen'. Vandaar dat er, met uitzondering van een kip, een duif, een eend of een gans, geen vogeltje op onze tafel kwam. Bij de buren was dat niet zo. "De natuur was er voor de mens en zijn hongerige buik", vonden ze daar. Zij aten alles wat poten en vleugels had. Mussen, Merels, lijsters, Spreeuwen en noem maar op. Ik proefde bij hen wel eens een stukje en vond het vlees ook wel lekker. Toch bleef het bij die ene keer en toen wist ik ook nog niet hoe gruwelijk die vogeltjes werden afgemaakt.

Later, toen vader en anderen de beenhouwer konden betalen, stopte de stroperij bij ons thuis. In de velden verscheen er naast de jager nu ook een nieuw type mens, een man die niet schoot om het plezier van het schieten, maar om te verzamelen. Hij noemde zich natuurliefhebber en schoot op alles wat bewoog. Het hoefde niet eetbaar te zijn want deze schutter-verzamelaar sneed zijn prooi open en vulde die op, om ze weer dichtgenaaid op de kast te zetten. Als deze pronkstukken er te muffig gingen uitzien, had de man geen moeite om met zijn geweer een ander exemplaar uit de bomen te schieten. En schoot hij er te veel van een soort, dan kon hij zijn trofeeën met de andere leden van zijn vereniging ruilen. Hij schoot er dus maar op los om zo vlug mogelijk een complete verzameling te verwerven. Ook de vogeleieren die hij bij zijn toetreding in de vereniging kreeg, bewaarde hij zorgvuldig in zijn verzamelkast.

Naast deze schutter-verzamelaars verschenen er later nog anderen in het dorp. Deze andere natuurliefhebbers waren wel een zeldzamer soort. Wij, de nuchtere dorpelingen, vonden die zonderlingen nogal belachelijk zoals ze daar met hun netje om zich heen sloegen. Vlinders waren er toen immers nog genoeg. Later vernamen we dat ze hun vangsten op speldjes prikten en in droge kasten bewaarden. Ook kevers, libellen, bijtjes, vliegen en ander klein grut ondergingen dat droevige lot. In de musea kocht men steeds weer extra kasten om de vele diertjes, voor wetenschappelijke studie, op te bergen. Van overal in de wereld werden hun vlinders in tipzakjes toegezonden. Het volstond blijkbaar niet om een enkel exemplaar per soort in de collectie te hebben. Integendeel, van sommige soorten werden er honderden naast elkaar opgeprikt en in laden opgeborgen. Je kan ze nu nog zien. Londen verzamelde zo de grootste collectie ter wereld. Dit alles om de soorten en hun biotoop te onderzoeken en de dieren voor uitsterven te vrijwaren. De onderzoeker vond die slachting maar gewoon. De natuur was toen immers nog onuitputtelijk.

De mens-jager-verzamelaar was echter te hebberig en moedertje natuur verloor stilaan haar kracht. Haar buik begon pijn te doen en ze kreeg minder en minder kinderen. Soorten werden zeldzaam, andere verdwenen. En dat gemis werd langzaam voelbaar bij de mens. Zeker de natuurliefhebber zag het van nabij gebeuren. Hij zag als eerste het verlies en protesteerde omdat hetgeen hij zo lief had, verloren ging. Zelf hing hij het geweer aan de haak en probeerde op een ander manier de dieren te verzamelen. Want hoe dan ook, hij bleef een verzamelaar. Het restant van een drang die, sedert een ver verleden, diep in hem geworteld zat. Hij vond de oplossing en kocht zich een fototoestel en film. Van toen af stond de natuur-fotograaf in het veld. De dieren werden door hem niet meer gedood en ook de eieren bleven in het nest. Bloed kwam er niet meer aan te pas. Deze nieuwe mens was ook wel zuinig met de film, want fotograferen bleef een dure hobby. Toch wist hij vele boeken te vullen. Fotoboeken die van hand tot hand gingen en dia's die met de jaren toch ook weer verwelkten en hun kleur verloren. Deze natuurfotograaf had dus ook wel zijn bezigheid.

De evolutie staat echter niet stil en na analoog kwam digitaal. Weg met die oude rompslomp. Onze natuurliefhebber genoot nu van de onmetelijke vrijheid. Hij kon vanaf nu, zonder vrees voor

mislukking, het knopje blijven indrukken. Het kwam niet op een fotootje want dat kostte geen cent extra. Hij kon nu naar hartenlust fotograferen. De hemel op aarde dus en toch, waar hij aanvankelijk nog in zijn eentje in het planten– en dierenrijk stond, staan er nu velen met hun lenzen en camera's. De concurrentie in het veld is groot geworden. De toestellen en de lenzen verbeterden. De merken en ook de fotografen concurreren nu onderling met elkaar om het beste resultaat. Deze beeldjagers drummen nu als vliegen rond de zeldzaamheden in de natuur. Ieder wil zijn eigen serie kiekjes. Elkeen zoekt daarbij naar de beste posities, de mooiste belichting en de geschikte achtergrond. Het model wordt van alle kanten in de lens genomen en ook met flitslicht bestookt. Ware fotokanonnen worden er op de dieren gericht. Het klikt en flitst dat het geen naam heeft. We leven immers in een flitsende beeldcultuur. Ieder probeert te scoren in de 'shoot'. De foto van de dag, dé foto van de maand, dé foto van het jaar, dé foto van het leven. Misschien wordt deze nieuwe soort natuurliefhebber later wel de 'natuur-paparazzi' genoemd. (grapje!)

## Vogels ringen

**Norbert Desmet**

Zondagmorgen 29 augustus 6u45; over de kerk van Berchem vliegt een Boomvalk, aandachtig gevolgd door een tiental vroege vogels. Later zouden dat er zestien worden die in het Paddenbroek een onderkoelde Thijs Lietaer gingen opzoeken die de ganse nacht een indrukwekkend arsenaal aan netten en geluidsapparatuur had opgezet om vogels te ringen. Het is een compleet andere beleving om vogels van dichtbij te bekijken: hoe klein een Winterkoningje wel is, het minieme verschil tussen een Bosrietzanger en Kleine karekiet, oog in oog met Tuinfluiter, Rietzanger, Zwartkop, Grasmus, Merel…



*Thijs met fotomodel f: Norbert Desmet*

En dit allemaal in een pareltje van een natuurgebied bij zonsopgang, moerassig met veel zeggen en Moerassprinkhanen die vrolijk 'tikken' eens de zon wat meer warmte geeft. Met boven de groep een Aalscholver, een Boomvalk en een jonge overvliegende Torenvalk en daarbij de scherpe roep van de IJsvogel en een Sperwer van dichtbij. Zaterdagavond hing heel de activiteit aan een zijden draadje: regen en wind en niets gaat dan nog. Maar de nacht werd steeds beter en de oogst was goed! 39 vogels in 10 soorten. Wat verscholen voor de veldwaarnemer komt de vogeltrek al vroeg in het najaar op gang. Heel veel soorten kleine zangvogels verplaatsen zich 's nachts en komen, gelokt door geluiden, neer in dit gebied. Karekieten en co blijven daar een of meer dagen hangen en zoeken voedsel voor de verdere trek. De Zwartkop verplaatst zich dan weer overdag, wat in de omtrek… Zoveel soorten, zoveel gewoonten. Denken we maar aan de vloten trekkende vogels die straks in september tot half november overdag over onze streek passeren, kleine groepjes, grote groepen, laag, hoog, de trek zoals we die als gewone veldwaarnemers ervaren. De ringers (met 4 aanwezig!) gaven heel deskundige uitleg over die andere verborgen vogelwereld met 'jeugdkleed' en 'inkepingen' en murmelden soms onder mekaar geheimzinnige vleugelmaten. Daarna werd na de ochtendronde ook uitleg gegeven bij de vangstinstallaties zelf, een heel werk, zeker als die in de nacht dienden opgesteld wegens een personeelsfeest… Zoals men zegt, de afwezigen hadden ongelijk. Met veel dank aan Thijs en de andere ringers.

Wie meer wil weten over de trek kan aansluiten bij onze trektellingen of volgt het verloop op 'trektellen.nl'. Daar staan steeds actuele resultaten, geplukt op koude waarnemingsposten, soms de hele dag bemand om dat uitzonderlijk fascinerend fenomeen te volgen. En… pas op want het is een gevaarlijk virus, eens het je te pakken heeft…

# Biodiversiteit in grote tuinen

**Norbert Desmet**

De laatste spurt van 2010 in de biodiversiteitsrace is ingezet en misschien zeggen sommigen, oef… Er is heel wat geschreven, plannen gemaakt en initiatieven genomen. Laat ons hopen dat de natuur er beter van wordt.
Voor Meander sluiten we af met wat beschouwingen hoe je als natuurliefhebber de biodiversiteit een duwtje kan geven als je een grotere tuin bezit. Je



*Wilde tuin met klassieke rozen* *foto: Rik Desmet*

neemt dan natuurlijk mee wat voor een kleine tuin goed is (Meander 2, 2010) en je kan er met wat meer ruimte natuurlijk nog wat aan toevoegen. Je kent het klassiek geworden gezegde dat Spotvogels inventariseren neerkomt op tuinen van Natuurpunters bezoeken, dan heb je wellicht de helft van de nog hier nestelende Spotvogels, die net als zoveel andere soorten rap in aantal afnemen.

Het is wellicht een goed voorbeeld om te starten, want een koppeltje Spotvogels stelt wel wat eisen aan de tuin: minstens veel struiken voor dekking, voedsel en broedgelegenheid. Best wat gemengde hagen en bloeiende besdragende heesters en zeker nogal wat bloeiende planten die de nodige insectenvoorraad opleveren. Wat meidoorn, wat vlier, wat bloemenborders en wat ruige hoekjes en natuurlijk wat water als dat kan… Magisch is de aanwezigheid van een vijvertje en water in de tuin, maar de Spotvogel kan ook wel zonder. Ook andere vogels zoals mezen, Heggemussen en de Zwartkop zullen al wel varen bij voorgaande tips maar het wordt nog beter als er een paar opgaande bomen mogen groeien. Steeds goed als aanvliegpunt en als dekking en voedselpakket. Dat kan o.a. een knotwilg zijn achteraan de tuin (nestgelegenheid voor Steenuil of Ringmus, twee zorgenkinderen uit onze vogelbevolking…), een Lijsterbes tussen de borders (bessen voor lijsterachtigen en…), hoogstamfruitbomen of een notelaar (Vinken, Kramsvogels, Roeken…) of de vertrouwde Zomereik of linde. Berken en elzen zijn prima maar bedenk dat het snelle groeiers zijn die zowel ruimte als veel onderhoud vragen. Ze zijn wel geliefd bij Sijzen en ander klein grut. En een naaldboom? Beetje omstreden maar goed voor Goudhaantjes, Zwarte mezen, spechten… Alle geven ze op zich dat beetje meer aan je tuin en uiteraard niet alleen voor de vogels. Naast dekking en voedsel is ook nestgelegenheid belangrijk: houtstapels, klimplanten, doornstruiken, stallingen aangevuld met nestkasten met verschillende invliegopening en voor verschillende soorten. Zelfs de theoretisch weinig succesvolle vliegenvangerkast (halfopen) heeft hier en daar duidelijk succes (zie foto op volgende bladzijde). Deze zomer viel het ook op dat bv. Zanglijsters alleen overleven waar wat grotere tuinen met slakken te vinden zijn. En wie dacht nu 20 jaar geleden dat een Zanglijster ooit zeldzaam zou worden? We hebben ten andere bijna de zekerheid dat soorten als Sperwer het goed doen door onze tuincultuur: broeden in de bossen en jagen in de tuinen op onze dierbare Koolmezen en Huismussen en co, maar dit is ook de wet van de natuur. De Sperwer is ten andere met Staartmezen, Vlaamse gaaien, Houtduiven, Groene



*met Biggenkruid, ratelaar, Zwarte toorts… foto: Rik Desmet*

spechten en nog wel wat bossoorten een levend voorbeeld van soorten die zich vanuit het krimpende bos aanpasten aan het 'vertuinde' woonpatroon van de mens. Kippen in de tuin? Dat lijkt goed voor de mussen omdat ze zo als 'mee-eter' een permanente voedselbron hebben, die ze stilaan op onze akkers moeten missen. Bovendien maken Ringmussen graag gebruik van de kippenpluimen voor hun nest!.

Hou wel je kippen binnen een afsluiting, niet alleen voor de Vos maar ook voor de vele ongewervelden die je tuin bevolken.

Ongewervelden? Altijd mooi als er wriemeling in de tuin te bespeuren is. Kevers, slakken, spinnen, oorwormen en pissebedden, niet bepaald de sympathiekste buren voor je huisgenoten, maar een belangrijke schakel in het geheel van een natuurrijke tuin. Twee dingen zijn van belang: ruigte en bloemen. Composthopen, hopen snoeihout, niet gemaaide stroken in de wei of het gazon zijn voorkeurbiotopen



*Nestkast met Grauwe vliegenvanger foto: Lode Devos*

voor ongewervelden, die op hun beurt een belangrijke schakel zijn in de voedselketen. Denken we maar aan de Egels en de spitsmuizen die hun kostje moeten samen scharrelen en de Zanglijster van daarnet. Huisjesslakken zijn blijkbaar onontbeerlijk voor al deze soorten en in een grotere tuin kan men ze wat meer ruimte geven door de rommelhoekjes ver van je moestuin te installeren, zodat ze daar dan hopelijk van de sla afblijven.

En bloemen. Bloemen zijn onontbeerlijk voor tal van insecten: Penseelkevers en zweefvliegen en solitaire bijen zijn vaste bezoekers, zonder natuurlijk de vlinders te vergeten. Je hebt al vlug wat Atalanta's en Dagpauwogen in de tuin maar het kan ook beter met Boomblauwtjes (klimop), Bonte zandoogjes (struiken), Bruine en Oranje zandoogjes en Landkaartjes (bloemen, ook bramen) en wie weet Kleine vuurvlindertjes en Icarusblauwtjes (verschralend grasland) en Koninginnenpages (wortels, Dille, Venkel…) Wat een diversiteit….. Zorg in de keuze van je bloemen voor diversiteit, veel soorten en vooral gespreid in het jaar, zodat er altijd voedsel voor de insecten is. Soorten? We kunnen ellenlange lijsten geven maar beter is goed rond te kijken wat het in de buurt goed doet of bij je vrienden bij Natuurpunt wat af te snoepen van hun beste vlinderplanten. Wilde kruidenmengsels zaaien is een mogelijke oplossing, ze zijn nu op veel plaatsen te koop maar vaak bevatten ze soorten die dan buiten je tuin een eigen leven gaan leiden en vaak niet autochtoon zijn (bv. grote variëteiten Korenbloem e.a.). Vaste waarden zijn alvast Koninginnekruid (vroeger Leverkruid) en de Buddleia of Vlinderstruik, natuurlijk ook een exoot maar zo goed ingeburgerd … Tegelijk mooi en goed voor insecten is de Zinnia, een oude tuinplant. Voor veel 'wilde' soorten kan je terecht bij Ecoflora (www.ecoflora.be). Je kan bovendien overwegen om je 'pelouse' om te vormen naar een kleurrijker grasveld. Op zandgrond doet Biggenkruid het goed met gegarandeerd weken bloeiplezier. Je kan zelfs overwegen om Grote ratelaar in te zaaien, mooi en het scheelt een paar maaibeurten minder (voor zaad zie ecoflora en Cruydthoeck, http://www.cruydthoeck.nl/). Klaver in je gazon is een must voor de bijen in deze tijden van nood.

We zijn al een heel soortenlijstje ver en die tuin zal de steriele gazonnen met rozenborder al ver overstijgen. Maar wil je er nog wat bij dan moet je naar water in je tuin. Twee dingen lijken belangrijk: geef dat water een zoveel als mogelijk natuurlijk aspect met wat ondiepere delen met oeverplanten en probeer waterplanten op de diepere delen aan te houden. En weersta aan de goudvissenreflex! Als je het tegen je huisgenoten niet kan winnen die zo nodig de Koi willen eten geven, maak dan een apart deel voor de vissen. Immers zoals jullie wel weten, vis en waterbeesten gaan moeilijk samen. Kikkerdril, paddeneieren, salamanderlarven, dat willen we toch allemaal in de tuin en met vissen erbij is dat niet makkelijk. Water is ook een must voor andere bewoners als drinkmogelijkheid en om te baden. Wat stenen in de ondiepe delen en dan is het spektakel gegarandeerd: vogels aan de rand van hun zwembad. En de libellen, ja die vinden de vijvers vanzelf: Blauwe glazenmakers zijn vlug vaste waarden en het is ook uitkijken naar de juffers: Lantaarntje, Azuurwaterjuffer, Vuurjuffer… In hun kielzog verschijnen waterkevers en schaatsenrijders die je al vlug meekrijgt met de waterplanten geleend van een andere natuurvijverliefhebber, want kweken doen de waterplanten wel snel… Op tijd de grote kuis in de vijver is dus echt wel nodig.

Ik ben ervan overtuigd dat veel leden van Natuurpunt hier heel wat kunnen aan toevoegen, want bezig zijn met een natuurlijke tuin inspireert. Het is een aanzet om eens te denken aan de aanplant van bv. een Sleedoorn dit najaar of een reorganisatie van de tuinstructuur…

**Waarom al die aandacht voor biodiversiteit?**

Laat ons het maar toegeven, we willen ook wel wat zien in onze tuin, ik herinner me de eerste Wielewaal nog goed die (twintig jaar geleden…) de eerste kersen opat van mijn hoogstamkerselaar. En we horen van veel natuurliefhebbers dat vlinders, libellen, vleermuizen, egels en vogels hun tuinen 'opvrolijken'. In vorig nummer stond het enthousiast verslag van de eerste libellen die de aangelegde vijver ontdekten en ook voor de kinderen en de huisgenoten is een natuurtuin een verademing en speelterrein met 'educatieve waarde'.

Het is een druppel op de hete plaat wellicht in mondiaal kader, maar toch: we scheppen kleine eilandjes waar soorten overleven en zich voortplanten en die tijdens de trek als stapsteentjes door veel vogels worden gebruikt om zich op te laden om de trek goed te overleven. En als we zien wat een soortenrijkdom sommige tuinen opleveren, meestal na veel werk en inventiviteit, dan kunnen we zeggen dat we minstens bijdragen in onze eigen streek aan een betere biodiversiteit. Vaak zijn het inderdaad natuureilandjes tussen veel armere landbouwgebieden.

# Inhuldiging van '*De Bramentuin*' te Schorisse

**Karel De Waele**

Zondag 22 augustus was voor broeder Joris De Ruyver, voor Anne Fobert en Ronny De Clercq, voor Natuurpunt Vlaamse Ardennen *plus* en voor de batologie (de studie van de bramen) in Vlaanderen een feestdag.



*Lovende woorden voor Broeder Joris*

Op zijn 97ste mocht broeder Joris het immers meemaken dat een oude droom van hem uiteindelijk gerealiseerd werd: de opening van een levend 'herbarium', een echte tuin met een 40-tal bramensoorten uit de Vlaamse Ardennen en omgeving, door hem met de hulp van Anne en Ronny ingezameld, zorgvuldig in bloempotten opgekweekt en via een omweg aan de rand van het Bos t'Ename uiteindelijk uitgeplant in *De Bramentuin* van het Burreken.

Het resultaat mag gezien worden: mooi aangeplant in een viertal rijen, geordend volgens biotoopvoorkeur en bramengroep en voorzien van een paaltje met een nummer dat verwijst naar een kleurrijke brochure. In die brochure staat een algemene inleiding over de bramen en uiteraard de wetenschappelijke en de



*Tot slot een rondleiding door de bramentuin*

Nederlandse naam van elke braam in de tuin, wat een bezoek aan de tuin veel aangenamer maakt.

Deze plechtige opening werd bijgewoond door een ongeveer zestigkoppig bont gezelschap van allemaal kennissen en sympathisanten van broeder Joris, niet alleen uit onze Vlaamse Ardennen *plus*, maar ook uit het Antwerpse, Aalsterse, Geraardbergse... en zelfs een paar familieleden van broeder Joris uit Bretagne, meer dan 900 km van Schorisse! Dat deed de broeder duidelijk plezier... Jammer dat hij wegens zijn hardhorigheid niet alle lovende woorden letterlijk begreep, maar hij voelde die wel aan... En hij kon het ook niet laten om in zijn antwoord op de inleidingsspeech van Karel De Waele een vurig pleidooi af te steken om de bramen wat positiever te benaderen wegens hun belang voor de natuur en de mens en om ze dus beter te beschermen.

De receptie was duidelijk een organisatie van Anne en Ronny, met aan het thema aangepaste hapjes en drankjes. En tot slot was er een rondleiding door de bramentuin, waarbij duidelijk werd dat het vuur van broeder Joris al onmiskenbaar overgesprongen is op Ronny.

22 augustus 2010, een datum om in het goud in de annalen van Natuurpunt Vlaamse Ardennen *plus* aan te brengen.

# ‘Vlinder mee’ in Vlaamse Ardennen *plus*

**Jo Buysse**

In het weekend van 31 juli - 1 augustus 2010 werd in Vlaanderen, Wallonië en Nederland een vlindertelling georganiseerd onder het motto “Vlinder mee!” Aan de bevolking werd gevraagd om in hun tuin van elke vlindersoort het grootste aantal dat op hetzelfde moment werd waargenomen te noteren en door te sturen. Op de site **http://www.vlindermee.be** zijn de resultaten te zien. Die zijn niet alleen voor gans Vlaanderen maar ook per provincie en zelfs per gemeente beschikbaar. Dit laat ons toe om een overzicht te geven van de telling in de gemeenten van de regio Vlaamse Ardennen *plus*.

In Vlaanderen werd geteld in 2139 tuinen waarin per tuin gemiddeld 19,1 vlinders voorkwamen bestaande uit gemiddeld 6 soorten. In de regio Vlaamse Ardennen *plus* telde men in 102 tuinen. Daarin kwamen gemiddeld 31,2 vlinders voor bestaande uit gemiddeld 7,7 soorten (zie ook onderaan tabel 1).

| gemeente | aantal tuinen | aantal vlinders | gem. # per tuin |
|---|---|---|---|
| Horebeke | 1 | 295 | 295,0 |
| Brakel | 5 | 248 | 49,6 |
| Wortegem-Petegem | 4 | 179 | 44,8 |
| Zulte | 6 | 267 | 44,5 |
| Maarkedal | 7 | 284 | 40,6 |
| Zwalm | 5 | 186 | 37,2 |
| Gavere | 8 | 232 | 29,0 |
| Oudenaarde | 17 | 477 | 28,1 |
| Nazareth | 7 | 186 | 26,6 |
| Zottegem | 11 | 288 | 26,2 |
| Ronse | 6 | 123 | 20,5 |
| Kluisbergen | 7 | 143 | 20,4 |
| Deinze | 14 | 234 | 16,7 |
| Zingem | 2 | 29 | 14,5 |
| Kruishoutem | 2 | 13 | 6,5 |
| **Vl. Ardennen *plus*** | **102** | **3184** | **31,2** |
| **Vlaanderen** | **2139** | **40 897** | **19,1** |

**tabel 1**

Van die 102 tuinen zijn er 51 groter dan 1000 m², 39 zijn tussen 100 en 1000 m², 10 zijn tussen 25 en 100 m² en 2 zijn kleiner dan 25 m².
In tabel 1 vind je daarnaast ook de cijfers voor elke gemeente in onze regio. Een opmerkelijke uitschieter is Horebeke met niet minder dan 295 vlinders in slechts één zeer grote tuin.

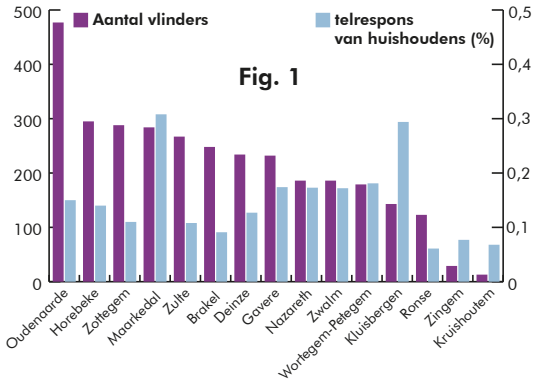


**Fig. 1**

In fig. 1 vind je per gemeente het percentage deelnemende tuinen met als referentie het aantal huishoudens in de gemeente. In Maarkedal nam ongeveer 0,3 % van de huishoudens aan de telling deel en scoort hiermee het best gevolgd door Kluisbergen. Gemiddeld is de telrespons 0,13 %. Voor de duidelijkheid tonen we in fig. 1 ook nog eens grafisch het aantal getelde vlinders per gemeente.



*Boomblauwtje* *foto: Lucien Van Den Daele*

In www.vlindermee.be worden telkens de 10 soorten opgelijst die in het grootst aantal tuinen opgemerkt werden, de ‘top tien’. Voor Vlaanderen en Oost-Vlaanderen zijn dit dezelfde soorten, weliswaar in een lichtjes verschillende volgorde: Klein koolwitje, Atalanta, Dagpauwoog, Gamma-uil, Groot koolwitje, Gehakkelde aurelia, Oranje zandoogje, Boomblauwtje, Bruin zandoogje en Bont zandoogje.

In de Vlaamse Ardennen *plus* vinden we in de top tien dezelfde soorten met dit kleine verschil dat het

Boomblauwtje op plaats 11 komt en met slechts 0,9 % verschil op plaats 10 verdrongen is door de Distelvlinder. In figuur 2 is die aanwezigheidsgraad

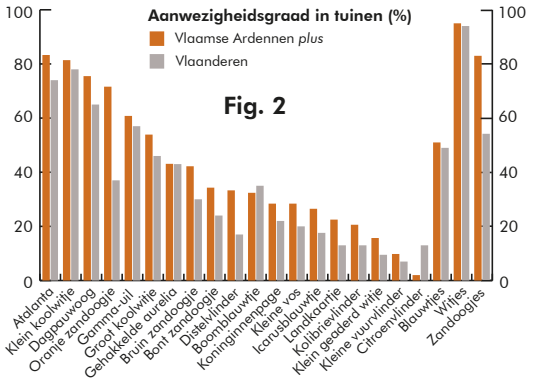

**Fig. 2**

in tuinen voorgesteld en vergeleken met deze in Vlaanderen. Men ziet dat in onze regio alle soorten hogere percentages halen, met uitzondering van het Boomblauwtje en de Citroenvlinder. Alle zandoogjes scoren beduidend hoger, vooral het Oranje zandoogje dat bij ons in 71,6 % der tuinen aanwezig was tegenover in 36,8 % in Vlaanderen. Aan de rechterzijde zijn de blauwtjes, witjes, en zandoogjes gegroepeerd. Die groepering is nuttig omdat bij die soorten gemakkelijk determinatiefouten kunnen optreden. Opnieuw zien we hier het grote verschil bij de zandoogjes.

| Soort | # vlinders | gem. # per tuin | in % der tuinen |
|---|---|---|---|
| Oranje zandoogje | 859 | 11,8 | 71,6 |
| Gamma-uiltje | 487 | 7,9 | 60,8 |
| Klein koolwitje | 433 | 5,2 | 81,4 |
| Dagpauwoog | 328 | 4,3 | 75,5 |
| Atalanta | 263 | 3,1 | 83,3 |
| Bruin zandoogje | 131 | 3,1 | 42,2 |
| Groot koolwitje | 162 | 3,0 | 53,9 |
| Klein geaderd witje | 43 | 2,7 | 15,7 |
| Bont zandoogje | 89 | 2,5 | 34,3 |
| Boomblauwtje | 58 | 1,8 | 32,4 |
| Icarusblauwtje | 46 | 1,7 | 26,5 |
| Kleine vos | 49 | 1,7 | 28,4 |
| Distelvlinder | 55 | 1,6 | 33,3 |
| Landkaartje | 37 | 1,6 | 22,5 |
| Gehakkelde aurelia | 63 | 1,4 | 43,1 |
| Kleine vuurvlinder | 14 | 1,4 | 9,8 |
| Kolibrievlinder | 28 | 1,3 | 20,6 |
| Koninginnenpage | 37 | 1,3 | 28,4 |
| Citroenvlinder | 2 | 1,0 | 2,0 |

**tabel 2**

In tabel 2 vind je naast de aanwezigheidsgraad in de laatste kolom, ook de talrijkheid van de soorten in de tuinen van Vlaamse Ardennen *plus*. In kolom 3 zijn de getallen gerangschikt van hoog naar laag naar 'het gemiddeld aantal per tuin'. Dit moet verstaan worden als het gemiddeld aantal in die tuinen waarin de soort werd gezien en niet het aantal uitgemiddeld over alle deelnemende tuinen.



*Oranje zandoogje* *foto: Lucien Van Den Daele*

**Samenvatting**

Tijdens het telweekend van 31 juli - 1 augustus 2010 werd in de regio Vlaamse Ardennen *plus* in 102 tuinen geteld. Gemiddeld 0,13 % van de huishoudens nam deel. Precies de helft van de tuinen (51) was groter dan 1000 m². Per tuin kwamen gemiddeld 31,2 vlinders voor bestaande uit gemiddeld 7,7 soorten. Onze top tien waren, in die volgorde: Atalanta, Klein koolwitje, Dagpauwoog, Oranje zandoogje, Gamma-uil, Groot koolwitje, Gehakkelde aurelia, Bruin zandoogje, Bont zandoogje en de Distelvlinder. Anders dan in (Oost-)Vlaanderen waar het Klein koolwitje koploper is, voert bij ons Atalanta de rangschikking aan. Het Oranje zandoogje was het talrijkst en werd, evenals de Distelvlinder, procentueel in bijna dubbel zoveel tuinen opgemerkt als in Vlaanderen als geheel.

**Bronnen**

• http://www.vlindermee.be/telweekend_resultaten.aspx

• Dank aan Wouter Vanreusel, Dienst Studie van Natuurpunt, Verantwoordelijke Cel Netwerken en Data, voor het ter beschikking stellen van de database en voor verdere nuttige inlichtingen en suggesties.

# De Mediawatcher

**Rik Desmet**

### Insecten

**Muggen:** de Franse overheid waarschuwt voor de Aziatische tijgermug (*Aedes albopictus*) die zich verspreidt rond de Middellandse Zee en infectieziektes kan overbrengen. Er wordt aangeraden om een sterk muggenproduct te gebruiken. De muggen zijn meegekomen met transporten uit Azië. (13-07-2010)

**Zwarte weduwe:** op 14 augustus werden in legervoertuigen in de Antwerpse haven Zwarte weduwen ontdekt. Na wat administratieve strubbelingen werden ze na 14 dagen verdelgd. (31-08-2010)

### Zoogdieren

**Vleermuis:** in het noordoosten van Peru verspreiden vampiervleermuizen hondsdolheid. In het Amazonegebied zijn al vier kinderen gestorven na een beet; er wordt nu gevaccineerd. Specialisten wijten de aanvallen van vleermuizen op mensen aan de massale ontbossing. (14-08-2010)

**De Black Panther strikes again...** de Zwarte panter die eerder al opdook in de bossen van de Hoge Venen werd nu gespot in de omgeving van Spa. (31-08-2010)

**Wanted: Otter:** Natuurpunt looft 500 euro uit voor de eerste foto die bewijst dat de Otter actief is in ons land. (22-06-20010)

**Vossen:** de hetze tegen de Vos blijft regelmatig opduiken in de pers. Schrijnend was het verhaal van de Vos in een klem aan het Mijnwerkerspad te Zottegem. Vogelbescherming Vlaanderen diende klacht in. De klem bevond zich op 50 meter van het wandelpad. (22-06-2010)

Ter info: Vlaams minister van Leefmilieu en Natuur Joke Schauvliege heeft de gemeenten een brief gestuurd met meer uitleg over de bestaande maatregelen om de Vos te bestrijden. Zij bereidt tevens een aanpassing van het Jachtvoorwaardenbesluit voor om met gerichte maatregelen de vossenpopulatie beter te beheersen.

Uiteraard laten de jagers zich ondertussen maar al te graag horen. Enigszins begrijpelijk als het over hun Fazanten gaat. Echter ergerlijk als ze argumenten gaan gebruiken die geen steek houden. Zo wil 'Hubertus Vereniging Vlaanderen' de vossenpopulatie reguleren "Om de biodiversiteit in Vlaanderen te behouden en te verbeteren" zegt Jef Schryvers, directeur externe relaties. "Het reguleren van de roofdierpopulaties is dringend want enkel zo kan het aantal wilde diersoorten dat in Vlaanderen leeft, toenemen", aldus Schryvers. (Vilt Nieuwsbrief 28-06-2010) Zie ook op de site van Natuurpunt voor verdere informatie: (http://www.natuurpunt.be/nl/biodiversiteit_967.aspx)



*Vossenwelpen* *foto: Rik Desmet*

**Everzwijn:** bij wilde zwijnen in Duitsland is het zogeheten hokovirus aangetroffen. Tot nu toe was het virus alleen in Hongkong aangetroffen. Volgens de onderzoekers van het Robert Koch Institut in Berlijn bestaat het risico dat het virus via de consumptie van vlees van wilde zwijnen op mensen overgaat.

Duitse onderzoekers van het Robert Koch Institut in Berlijn hebben ruim 150 monsters van in 2007 en 2008 geschoten everzwijnen op het virus onderzocht. Ongeveer één op drie wilde varkens blijkt besmet te zijn met het virus. Volgens de onderzoekers bestaat het risico dat mensen besmet raken door het virus wanneer ze vlees van Everzwijnen consumeren. Elk jaar worden in Duitsland ongeveer 600 000 wilde zwijnen geschoten en gegeten. (VILT nieuwsbrief, 05-08-2010)

### Vogels

**Bang van de laser:** de Nederlandse luchthaven Schiphol gebruikt sinds juni een laserstraal om vogels weg te jagen van de landingsbanen. (28-08-2010)

**Landbouwers naar kortgedingrechter voor wildschade:** zeven landbouwers dagen het Vlaams Gewest voor de kortgedingrechter in Brugge omdat hun akkers schade opliepen door ganzen. De landbouwers hopen vergoed te worden voor de schade aangezien die niet te voorkomen was door het jachtverbod op de Kleine rietgans. Ook Natuurpunt wordt gedagvaard omdat de ganzen neerstreken in natuurdomeinen maar het ook gemunt hadden op omliggende akkers. (VILT nieuwsbrief, 08-07-2010)

Vissen

**Snoekbaars**: er is topoverleg om hengelaars te verbieden meer dan vijf vissen mee naar huis te

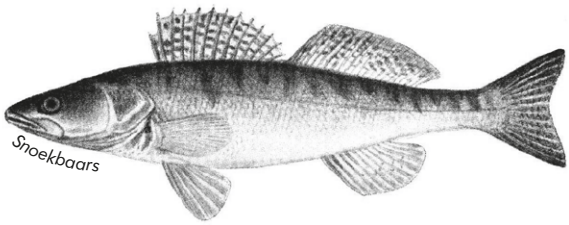
Snoekbaars

nemen. De maatregel moet vooral dienen om de roofvisserij op Snoekbaars tegen te gaan. Snoekbaars geldt als een even grote delicatesse als Kabeljauw, de vraag is dan ook groot en in Limburg en Antwerpen rijden koelwagens rond om bij de vissers tegen een forse vergoeding de Snoekbaars op te kopen. De overbevissing van de Snoekbaars bedreigt het ecosysteem. De Snoekbaars komt van oorsprong uit Oost- en Midden-Europa. Sinds het einde van de 19e eeuw is de vis echter uitgezet voor de visvangst.
In hetzelfde artikel wordt, uiteraard, nog maar eens gepleit voor een afschot van Aalscholvers. (03-07-2010)

**Vistrap:** de deputatie keurde het ontwerp goed voor de bouw van een vistrap op de Pauwelsbeek, ter hoogte van de Broekestraat in Maarke-Kerkem. De werken zouden begin 2011 kunnen beginnen. (16-07-2010)

**Milieu**

**De meerderheid van de invasieve exoten zijn sierplanten**: het grote publiek is er zich niet van bewust dat de verspreiding van exotische planten in de natuur problemen kan veroorzaken. De meeste invasieve soorten worden geïntroduceerd als sierplant, maar ontsnappen uit tuinen en parken en verstoren ecosystemen door het verdringen van inheemse soorten. Daarom loopt tot 2014 het communicatieproject Alterias dat zich richt op voorlichting van de tuinbouwsector over invasieve planten.
Het Alterias-project moet mensen in de eerste plaats sensibiliseren omtrent de risico's van invasieve planten, maar reikt ook preventieve maatregelen aan om de expansie van invasieve exoten te beperken. Op de website www.alterias.be vind je een hoop interessante informatie. (Vilt nieuwsbrief)

**Slecht nieuws voor de natuur in het voormalig Oostblok…** Het kunstmestverbruik in de EU neemt de komende tien jaar fors toe. Dat verwacht de Europese sectorvereniging van kunstmestproducenten, Fertilizers Europe. In de EU is de grote groei beperkt tot landen waar de landbouw in een stroomversnelling zit, zoals Roemenië, Bulgarije en Hongarije. Je hoeft geen specialist te zijn om te weten wat de invloed op de natuur zal zijn. De grootste toename in de aanwending van kunstmest wordt verwacht in de teelt van oliehoudende zaden voor biobrandstoffen en veevoeder. (Vilt Nieuwsbrief 30-08-2010)

**Op grote voet leven:** in opdracht van Milieurapport Vlaanderen (MIRA) berekende milieuorganisatie Ecolife de ecologische voetafdruk van Vlaanderen, op basis van cijfers van het jaar 2004. Tot op heden werd de voetafdruk enkel op Belgisch niveau bepaald. Uit de berekeningen blijkt dat de gemiddelde Vlaming een ecologische voetafdruk heeft van 6,3 globale hectaren, terwijl de gemiddelde capaciteit op wereldschaal maar 1,8 bedraagt. "Als iedereen zou leven zoals de Vlamingen, dan hebben we meer dan drie aardbollen nodig", luidt de conclusie van Ecolife. (Vilt, Nieuwsbrief)

**Biologische bestrijdingsmiddelen niet altijd duurzamer:** biologische bestrijdingsmiddelen worden vaak aangekocht uit milieuoverwegingen. Vaak zijn ze milieuvriendelijker dan chemische varianten, maar uit Canadees onderzoek blijkt dat lang niet altijd het geval te zijn. Probleem bij veel biologische middelen is dat ze in grote doses moeten worden aangewend om even effectief te zijn. Een betere methode is de natuurlijke vijanden van ziekteverwekkers hun gang te laten gaan, stellen de onderzoekers. (Vilt nieuwsbrief, 23-07-2010)

# Reis in het paasverlof 2010 Natuurpunt Scheldevallei

## *Turkije: van Antalya tot Istanbul*

**Jacques Vanheuverswyn**

*Dit jaar géén grote zomerreis van Natuurpunt VA plus, maar een natuur- en cultuurreis naar Turkije met 36 natuurpunters die per bus in 13 dagen van Antalya tot Istanbul trokken. Misschien helde de eindbalans iets te veel over naar het aspect cultuur, maar toch waren de natuurwaarnemingen niet te versmaden… en mits wat meer natuur- en vooral vogelgebieden zullen we wellicht in het paasverlof van 2012 Midden Turkije bezoeken met hetzelfde gidsenteam waarbij Yusuf Ziya Yelkenci vermeld dient te worden. Zonder deze perfect Nederlandstalige gids zou dergelijke reis niet mogelijk zijn geweest!*

De heenreis verliep vlekkeloos, maar ook al checkten we reeds voor de middag in op Zaventem toch is een vliegreis, met overstap in Istanbul erg tijdrovend. Het was dan ook al avond als we ons eerste hotel bereikten in Antalya-Belek.

Vanaf de tweede dag waren de dagen erg goed gevuld. Vroeg opstaan en ontbijten was er dan ook vaak bij… Nog voor het eerste wandelgebied in Bogazkent stopten we op een rustig weggetje bij 6 Sporenkieviten. De daaropvolgende wandeling leerde ons soorten kennen als de Arabische buulbuul en de Gestreepte prinia. Het culturele aspect van deze zondag 4 april kwam uitgebreid aan bod met een bezoek aan het Romeinse theater van Aspendos, een wandeling tot het aquaduct, waarbij de groep Tongorchis (*Serapias lingua*) aantrof en waarbij tijdens het bezoek van Perge de Rotsklever de show stal en we tientallen grote hagedissen benoemden als Hardoen. Luc en Eric mochten met hun statieven de historische sites niet in. Jammer voor de kwaliteit van hun filmbeelden of vogelopnames.

De derde dag begon zoals er nog vele dagen zullen volgen: zon van 's morgens vroeg, valiezen pakken en inladen in de bus. Hier mag ik als reisleider een pluim geven aan alle reizigers: dit gebeuren verliep telkens zeer vlot. Jammer dat één koffer ons slechts na één volle week reizen bereikte. Voor Pieter en Jeanne enorm frustrerend, maar het uitlenen van kledij door dames met een zelfde maatje maakte veel goed. Deze behulpzaamheid kenmerkt immers een natuurpuntreis!

De lange busreis naar Dalyan werd 's middags onderbroken met een bezoek aan het verlaten Grieks dorp Kayaköy. Hier hadden we 2 uurtjes langer moeten vertoeven, want de vogelrijkdom was er groot met Bruinkeelortolaan en Ortolaan, Blonde tapuit en de Rotsklever, die op alle cultuurbezoeken van de partij was. Het wondermooie Ölüdeniz (Blue lagoon) was een tegenvaller. Het rietveld leverde niets op, en dus werd maar even gezwommen… Gelukkig waren in de lucht ook vaak roofvogels te bespeuren zodat onze vogelaars zich niet al te veel verveelden.



*Boomkikker foto: Jacques Vanheuverswyn*



*Flamingo foto: Eric Van Colenberghe*

Op het strand ook Audouins meeuw, voor velen een nieuwe soort. Bij de aankomst in Dalyan werden onmiddellijk Kwakken waargenomen, veelbelovend voor onze boottocht van de vierde dag.

In de voormiddag brachten 2 bootjes ons naar het moerassig gedeelte van het Meer van Köycegiz. Ralreiger en Purperreiger waren de voornaamste vogels. Bij de landing op een schiereilandje vonden we vele Moorse landschildpadden en bij de modderbaden vertoefden Nijlschildpadden en aan de oevers van het meer zeer veel… Moerasschildpadden.

De namiddagtocht bracht ons voorbij de in de rotsen uitgehouwen Griekse koningsgraven tot de historische opgraving van Caunos en tot slot brachten de bootjes ons nog tot het zandstrand waar zeeschildpadden hun eieren komen ingraven.

De vijfde dag alweer inpakken en wegwezen richting Kusadasi. In Selçuk bezoeken we de Johannesbasiliek, de moskee en de resten van de Artemis-tempel. De Gele affodil is de plant van de dag en de Kauwen hebben een opvallende grijswitte vlek in de zijhals en mogen we bestempelen tot de



*Bruinkeelortolaan foto: Jacques Vanheuverswyn*



©EVC

*Blonde tapuit foto: Eric Van Colenberghe*

ondersoort *soemmerringii*. Het hotel Adakule nabij Kusadasi is tegen de rotskust en een rotswand gelegen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Blauwe rotslijster hier als broedvogel aanwezig is en op het terras zich goed laat bewonderen.

Op de zesde dag bezoeken we de Ionische opgravingen van Priene. Het Griekse theater is goed bewaard gebleven. Het bezoekerscentrum van de Buyuk Menderes delta is eigenlijk de moeite niet en ook in de delta zijn niet zoveel vogels aanwezig. Toch weten de Balkan gele kwik en de Strandplevier ons te boeien. Ook de Reuzenstern komt op de lijst! De barbecue op straat voor een restaurantje, georganiseerd door onze buschauffeur en gids smaakt 's middags heerlijk. Een picknick meenemen in Turkije is eerder ongewoon… en daar leren we dan maar mee leven. Een van de tofste historische sites is voor natuurliefhebbers zeker Milete. Hier is ook veel moerassig gebied waar Kwak, Sporenkievit en Buidelmees de show stelen. Yusuf leerde hier dat hij natuurpunters niet naar de historische site krijgt als Bosruiters en andere steltlopers waar te nemen zijn. Na het bezoek aan Milete houden we halt bij de weg en eerst wordt vanuit de bus gevogeld (om de Steltkluten niet te verjagen). We zien ook Casarca's, Zomertalingen en reigers… Wanneer Chris een boomkikker ontdekt is de dag helemaal ok.

De volgende dag bezoeken we eerst Efeze. Dit is wellicht de mooiste Romeinse site in Turkije… en onze gids is in vorm… ook al wordt hij af en toe onderbroken als bv. een Arendbuizerd in de lucht te zien is… Een meertje wordt nog bezocht vooraleer door te rijden naar de havenstad Izmir. Hier is de vogel van de dag zeker de Kroeskoppelikaan, ook al zien we allemaal ook heel goed een zingende Cirlgors in een perzikenplantage. Een wandelingetje naar Izmir haven levert ons tientallen Zwartkopmeeuwen op.

Op de achtste dag brengen we een bezoek aan Izmir vogelparadijs… Flamingo's zijn hier naast tientallen andere vogelsoorten talrijk aanwezig. Er broeden er vele duizenden… Een Slechtvalk zorgt hier voor spektakel. Wolken steltlopers proberen aan zijn klauwen te ontkomen… Wilde paarden zorgen hier voor begrazing en even keken we onze ogen uit wanneer Everzwijnen hier wegrenden in het gebied… waar ze zich veilig komen verschuilen in het reservaat. Op weg naar Ayvalik bezoeken we nog de historische site van Pergamon, die op een heuveltop gelegen is.

Op zondag 11 april bezoeken we Manyas vogelparadijs. Veel meer dan een wandelingetje tot een hoge vogeltoren kan je hier niet bezoeken, maar het uitzicht over de aalscholverkolonie en de broedplatforms voor Kroeskoppelikanen is zeker de moeite. Ook hebben we geluk: er is immers veel trek van Ooievaars en van roofvogels! Een vissende groep Roze pelikanen is een echt schouwspel. Op weg naar Bursa bezoeken we ook nog het ooievaarsdorp. De uitgestrekte rietvelden liggen er echter verlaten bij en dus tellen we maar de nesten van ooievaars: zo'n 13 bewoonde nesten dit voorjaar! De tiende dag bezoeken we de Ulu-moskee, de Groene moskee en de bazaar van Bursa.

Ons blijven de groenwitte kleuren van voetbalclub

Bursa bij: wellicht behalen zij in 2010 de Turkse landstitel… Op weg naar Istanbul wordt af en toe halt gehouden en zo zien we overtrekkende Zwarte ooievaars. Tijdens de korte overtocht van de Zee van Marmara zien we wat meeuwen en sternen, maar ook een Schreeuwarend.

De laatste twee dagen staat een city-trip door Istanbul geprogrammeerd. We beginnen 's morgens in de Onze Heiland in Chora-kerk, nu een museum, alwaar de Byzantijnse mozaïeken indrukwekkend zijn. Het bezoek aan de Camlica heuvel voor de voorjaarsvogeltrek levert niets op… vandaag geen wind, dus ook geen trekkende vogels… bovendien staan we wellicht op de verkeerde heuvel… wist Paul ons te vertellen. In de namiddag plannen we dan maar onze boottocht. Hier alweer véél cultuur van moskeeën, paleizen enz. op de oevers van de Bosphorus maar ook vogels op het water. Vooral de slierten Yelkouan pijlstormvogels die af en aan vliegen zijn de moeite. Ook Lachsternen en Grote sternen zijn nog op trek naar het noorden!



*Luisteren naar gids Yusuf* *f: Jacques Vanheuverswyn*

Op de laatste echte reisdag bezoeken we achtereenvolgens nog de Blauwe moskee, het Topkapipaleis met zijn Grote Alexanderparkieten en de Hippodroom met zijn 3 obelisken. Na het middagmaal bezoeken we nog de Aya Sofia moskee, nu een drukbezocht museum. Ook restte nog wat tijd voor een bezoek aan de Grote bazaar of een vrij cultureel bezoek…

Onze dertiende dag was de terugreisdag… Gelukkig vertrokken we reeds vroeg in de voormiddag zodat we op donderdag 15 april rond half twee geland zijn op Zaventem… eind goed, al goed, want nietsvermoedend vernamen we later in het avondnieuws dat door de IJslandse vulkaanaswolk de luchthaven dagenlang dicht zou blijven…

# Bijzondere vogelwaarnemingen juni-augustus 2010

**Dimitri Van de Populiere**

Het einde van de voorjaarstrek ligt dicht bij het begin van de najaarstrek. Terwijl in juni nog enkele late trekkers op weg zijn naar hun broedgebied, zien we vanaf begin augustus de eerste vogels al terugkeren naar het zuiden. Onze regio mocht ook enkele zeldzame gasten verwelkomen. Een van de 5 **Slangenarenden** die al van eind juli in Vlaanderen vertoefden, kwam even over Zottegem vliegen. Een tweede **Hop** van het jaar werd gespot in Oesselgem. Opvallend was ook een influx van **Kruisbek** en grote aanwezigheid van **Kwartel**.

## Futen tot eenden

**Kleine zilverreiger**: 20/06: Berchem, Paddenbroek: 1 ex. (TLI); 27/07 tot 2/08: Berchem, Paddenbroek: 1 ex. (TLI, NGE, NDS, LBA, DVDP). **Kwak**: 17/07: Petegem-Leie, Oude Leie: 1 ex. (HTE). **Ooievaar**: Er kwamen 25 waarnemingen binnen uit de Leievallei. In de Brielmeersen in Deinze was een kweekproject aan de gang met een aantal vrij rondvliegende jongen die allen met officiële ringen geringd zijn (AHA). Waarnemingen in de buurt zullen allicht betrekking hebben op deze populatie waarvan ook minstens een ouderkoppel vrij rondvloog. Grootste groep: 25/08 Petegem-Leie: 15 ex. (WVA); Andere waarnemingen: 18/06: Mater: 3 ex. (BHE); 15/08: Munkzwalm: 4 ex. (PVDB). **Topper**: 29/08: Eke, Tweelingsputten: 2 mogelijke juvinielen (LVM).

## Roofvogels

**Slangenarend**: 7/08: Zottegem, Steenbergse bossen: 1 ex over (CNU). **Zwarte wouw**: 3/06 Zingem: 1 ex (USA). **Rode wouw**: 8/06: Kruishoutem, Zijldegemkouter: 1ex (GCO). **Bruine kiekendief**: Gedurende de hele periode werden Bruine kiekendieven opgemerkt in Eine, Grammene, Huise, Kruishoutem, Lozer, Mater, Moregem, Mullem, Petegem, Ronse, Wannegem-Lede, Wortegem, Zulzeke. Volgend jaar dus zeker uitkijken of er ergens een broedgeval is in een korenveld naar analogie met Henegouwen. **Blauwe kiekendief**: 7/06: uitzonderlijke zomerwaarneming te Boekel, Perlinckbeekvallei: 1 ex (VDC); 18/07 Welden, Reytmeersen: 1 ex (GGR); 21/08 Eke, Tweelingsputten: 1 ex (LVM). **Grauwe Kiekendief**: 16/06: Huise: 1 ex




(XCO). **Wespendief**: Maar liefst 41 waarnemingen kwamen er binnen. Grootste groep: Etikhove: 2ad+2juv. (GTA). Wespendieven zijn vrij moeilijk te inventariseren omdat ze een vrij groot jachtgebied hebben en zeer discreet zijn in het broedseizoen. Alle zomerwaarnemingen zijn dus belangrijk voor zicht op broedgevallen in ons afdelingsgebied. **Havik**: 4/06: Kwaremont, Beiaardbos: 1 ex. (NDS); 6/08 Ruien, Kluisbos: 2 ex (NDE); 10/08: Ronse, Tombele: 1 juv. (DVE). **Slechtvalk**: 4/06 tot 10/06: Ruien, Centrale: koppel + 1 juv. (NDS); 21/06 tot 25/08: Deinze: minstens 2 ex. (KTA, KVE, VLO).

### Rallen tot sternen

**Kwartel**: Deze soort doet het opvallend goed in het binnenland dit jaar, terwijl de grootste concentratie zich normaal aan de kust bevindt. Er bereikten ons 32 waarnemingen. Grootste aantal: 25/06: Eine, Diepenbeek: 3 zp. (DGE). **Kleine plevier**: 17/07 tot 19/07: Oudenaarde, Opgespoten terrein: 1 ex. (NGE, DVDP). **Groenpootruiter**: 20/06: Heurne, Dal: 1 ex. (ADV); 20/08: Berchem, Paddenbroek: 1 ex. (TLI). **Wulp**: 11/06: Petegem, Langemeersen: 1 ex. (BHE, NGE); 17/07: Elene: 7 ex. over (WFA). **Regenwulp**: 29/07: Ronse, 1 ex. Over (DVE); 15/08 tot 17/08 Wannegem-Lede: resp. 4-3-3 ex over (GCO). **Zwartkopmeeuw**: 5/06: Deinze, Vaart: 2ex (NGE); 19/06 Heurne: 1ex (NGE); 11/07 Deinze, Zeverenbeekvallei: 2ex (VLO, KVE); 18/07 Eine: 2ex over (DDG); Deinze, Vaart: 1ex (BDE). **Grote mantelmeeuw**: 27/08: Oudenaarde (NGE). **Geelpootmeeuw**: 25/06: Deinze, Vaart: 1ex (NGE); 31/08: Oudenaarde, Donkvijver: 1 ad. (NGE). **Pontische meeuw**: 8/06: Deinze, Vaart: 1e zomer (NGE); 30/07: vaste klant 'Bianca' werd gezien in Deinze, Vaart (NGE). **Dwergstern**: 7/06: Eine, Leebeekvijver: 1ex (GGR). **Visdief**: Van begin juni tot half augustus werden heel wat Visdiefjes waargenomen in de regio. Grootste groep: 13/08: Deinze, Vaart: 8ex (NGE, VLO, KVE).

### Duiven tot kruisbekken

**Zomertortel**: Deze soort heeft het de laatste jaren erg zwaar en gaat er pijlsnel op achteruit. Van juni tot en met augustus kwamen er een kleine 30 waarnemingen binnen. **Kleine bonte specht**: tuinwaarnemingen op 13/06 tot 10/08 te Welden (JVDB) en 6/07: Mater (CNE). **Hop**: 20/08: Oesselgem: 1ex (SVA, JMK). **Zwarte specht**: 12/07 Nazareth, Hospicebossen: 1ex (ADV); 2/08 Eke, Tweelingsputten: 1ex (LVM). **Middelste bonte specht**: 21/07: Lierde, Uilenbroek: 1ex roepend (WFA , CBE). **Boompieper**: 7/08: Ronse: 1ex roepend (DVE), 28/08: Oudenaarde: 1ex over (NGE); 31/08: Ronse, buurt Bois Joly: 4ex (DVE). **Gekraagde roodstaart**: 2/06: Eke: 2ex (LVM). **Tapuit**: 12/08: Welden, Reytmeersen: 1ex (GRA); 14/08 Kwaremont: 1ex (NDS); Wannegem-Lede: 1ex (NGE); 20/08: Wortegem: 1ex (GCO); 28/08: Kerzelare: 1ex. (GMI); 29/08: Moregem+Ooike: 2ex (GCO). **Paapje**: 14/08: Kwaremont: 2ex (NDS). **Roodborsttapuit**: 28/06 tot 4/07: Ronse: geslaagd broedgeval voor het eerst in minstens 10 jaar met 2 juv. (RWE, DVE, NGE). **Braamsluiper**: 18/06: Meilegem, De Kaaihoeve: 2ex (USA); 2/08 Ronse: 1ex (DVE). **Rietzanger**: 2/06: Meilegem, Kaaimeersen: 1ex zingend (USA); 4/07 tot 16/07: Eine, Snippenwei: 1ex (ADV, DDG, DVDP); juli: Heurne, 't Dal: 2ex (med. GMO); 27/07 Boekel, Perlinckbeekvallei: 3 vangst (CNU); 31/07 tot 14/08: Strijpen: resp 1-3-2 vangst (CNU); 25/08: Zingem, Weiput: 1ex (BDE); 29/08: Berchem, Paddenbroek: 2 vangst (VWG-activiteit). **Sprinkhaanzanger**: Zangposten in juni wijzen op vermoedelijke broedgevallen. 2/06: Eke: 1ex (PDS); 8/06: Oudenaarde, Vestingen: 1zp (WVH); 11/06: Zingem, Spettekraai: 2ex (ADV); 17/07 tot 19/07: Petegem, Langemeersen: 1 zp (DVDP, NGE); 14/08: Welden, Reytmeersen: 1zp

BYNOLYT
KOWA
LEICA
NIKON
STEINER
SWAROVSKI
ZEISS




Speciaalzaak voor optische instrumenten
alle merken
speciale condities voor Natuurpuntleden
demonstraties op aanvraag

ptiek Van mmeslaeghe

Nederstraat 20, 9700 Oudenaarde
/311801 • optiek@vanommeslaeghe.be
www.vanommeslaeghe.be

(NGE); 15/08: Ruien, Centrale: 1 vangst (TLI). **Cetti's zanger**: 2/06 tot 19/06: Meilegem, Kaaimeersen: 1zp (USA, NGE, GGR, BDE, NDE); 24/06 Petegem, Golfterrein: 1ex (LCL); 25/07: Ruien, Centrale: 1 vangst (TLI). **Spotvogel**: Vanaf begin juni werden 22 zp. doorgegeven. **Grauwe vliegenvanger**: Geslaagde broedgevallen in Boekel (VDC), 2 in Ronse: Pyreneeën en Tombele (DVE), Kruishoutem (LVA), Hermelgem (JPN), Zulzeke (NDS), Bos t'Ename (LME), Elsegem (NGE) en mogelijk Zingem (DDG). **Wielewaal**: 11/06: Meilegem, Kaaimeersen: 1ex (USA); van 26/06 tot 19/08 werden Wielewalen gehoord op 6 verschillende plaatsen in het Zingemse (ADV, BDE); 27/06: Schorisse: 1ex (DGE); 25/07 Welden, Reytmeersen: 1ex (JVDB); 1/08: Dikkele: 1ex (LME). **Goudvink**: 5/08: Ronse: 2ex (DVE). **Appelvink**: 2/06: Ronse, Muziekbos: 1ex (DVE). **Kruisbek**: invasie vanaf eind juni. Grootste groep: 27/06: Ronse, Muziekbos: 36ex + 13ex over (DVE). **Geelgors**: Er werd Geelgors gezien op minstens 15 verschillende plaatsen in de Vlaamse Ardennen met de grootste concentratie (10 ex) in Ronse, Pyreneeën (NVE, DVE).

**Dank aan alle waarnemers:**

L. Baekelandt, B. Beirnaert, C. Bert, K. Bilcke, P. Blondé, J. Brutin, J. Buysse, L. Clarysse, G. Colembie, X. Coppens, V. Decroock, B. Deduytsche, D. Delbaere, D. De Groote, P. De Rore, Niels Desmet (NDE), Norbert Desmet (NDS), R. Desmet, P. De Somer, I. De Vloed, K. De Waele, A. Devos, S. D'Haeyer, W. Faveyts, D. Geenens, N. Geiregat, G. Groenez, H. Haustraete, B. Heirweg, K. Houthoofd, J. Hugé, J-M. Kerkhove, L. Kinds, D. Libbrecht, S. Liessens, T. Lietaer, V. Lootens, T. Mathys, L. Menschaert, G. Minnaert, G. Mornie, C. Neve, J-P. Nicaise, C. Nuyens, G. Raes, U. Sansen, W. Simoens, I. Steenkiste, G. Tack, K. Tack, H. Tessely, A. Van Braeckel, J. Van den Berghe, P. Vandenbulcke, S. Vandendriesche, D. Van de Populiere, J. Van de Populiere, L. Van der Linden, L. Vandoorne, W. Van Heddegem, L. Van Merris, W. Vansteelant, J. Verhoeye, K. Verhoeyen, D. Verbelen, F. Verbelen, D. Verroken, N. Vervaecke, R. Werbrouck, W. Windels, C. Wintein.

**Waar moet je heen met je waarnemingen?**

Bezoek http://www.vwg-vlaamseardennenplus.be/ en gebruik dan de nationale module van waarnemingen.be. Heb je nog geen log-in? Dan kan je er daar een aanmaken!





*Mannetje (links) en wijfje Kruisbek* *foto's: Walther De Munter*

## De Flora van de Vlaamse Ardennen aan gunstprijs

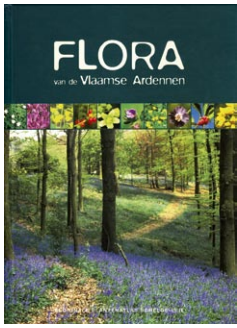


De Flora van de Vlaamse Ardennen is een uitgave van RLVA, samengesteld in samenwerking met Natuurpunt afdeling Schelde-Leie. In het boek vind je een beschrijving van 170 planten met hun verspreidingskaartje in het zuiden van Oost-Vlaanderen en schitterende foto's van Gerard Mornie. Ook worden nog ruim 800 verspreidingskaartjes opgenomen van planten die niet beschreven staan, maar wel voorkomen in de Vlaamse Ardennen. Op de verspreidingskaartjes is ruimte om ook je eigen waarnemingen aan te duiden. Het boek telt ongeveer 350 bladzijden en kost 10 euro (af te halen), 8 euro extra indien opgestuurd. Ook te koop in regionale boekhandels of via het bestelformulier. Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen - De Biesestraat 5 - 9600 Ronse. info@rlva.be; tel.: 055/20.72.65.

# Over kraaien en haviken

**Norbert Desmet**

Twee soorten die ons allen bekend zijn, zeker de Zwarte kraaien en familie waar we niet meer kunnen naast kijken. De tweede, de Havik komt er langzaam ook aan, jaar na jaar een beetje dichter als broedvogel. Wat is de link tussen de twee? Je zou kunnen zeggen: er zijn te veel Zwarte kraaien en Haviken eten Zwarte kraaien dus dat is een goede zaak. Als we ervan uitgaan dat voedsel bepalend is voor het voorkomen van een soort dan zitten we goed: veel duiven, veel Eksters en veel Zwarte kraaien. Daar varen dus roofvogels als Haviken in zekere zin wel bij.



*Zwarte kraai aan de maaltijd* *foto: Philip Vergeylen*

Als we het vanuit de hoek van de prooien bekijken dan gaat de redenering ook hier op: veel landbouwoverschotten op de akkers; dus eten in overvloed en overleven, zelfs in strenge winters, is gemakkelijk. Een mooie illustratie van de voedselketen is dat wel. Dus sakkeren de landbouwers niet helemaal terecht want ze zijn eigenlijk zelf verantwoordelijk voor de groei van het 'zwart gespuis' dat hun silo's belaagt… En de tuinliefhebbers hebben in hun tuinen de ideale condities geschapen om een vloot Houtduiven en Turkse tortels onderdak te geven die zich dan met veel liefde zich ontfermen over hun pasgeplante sla en co. Eten en gegeten worden.

Zo ook redeneren de jagers, als de Zwarte kraaien zich te goed doen aan de onwennige fazantenkuikens die her en der in een bloot landschap de eerste pasjes zetten. Eerder dan aan wat dekking te denken voor hun 'jachtwild' willen sommigen alle Zwarte kraaien dood, rechtdoor geredeneerd, we hadden niet anders verwacht, van een deel van de jagers toch..

En nu die Havik. We staan als natuurliefhebbers straks in het oog van de storm, zeker weten. Zeker de gouverneur, opgepord door zijn betere vrienden, zal zich weer als bij de Vossen 'buigen over het probleem' en de minister zal matigen hopen we. We kregen al de Slechtvalken die 'alle' reisduiven pakken, de Vossen die 'alle' jachtwild opeten, de Aalscholvers en de reigers die geen vis heel laten en daar zijn nu daar toch wel de Haviken zeker… In streken waar de Havik goed ingeburgerd is worden nestbomen omgezaagd, jongen en ouden bij het nest neergeschoten of vergiftigd, dus daar volgt een nieuwe aflevering van het verhaal. Of eerder een heruitgave want tot 1960 waren alle roofvogels in onze contreien te allen tijde te verdelgen: de paar Haviken die zich toen toonden waren een vogel voor de kat. De meeste eindigden hun bestaan opgezet op de kast of in het café, net zoals de Zeearend destijds in Café De Fazant in Kluisbergen. Toch zien we de gestage toename van de Havik zich doorzetten met eerst één, en nu al meerdere nesten in de buurt van Geraardsbergen. Ook de waarnemingen zetten zich verder door in onze streek. Er zijn er duidelijk meer rond de grote boscomplexen en de kasteelparken. We werken aan een overzicht van het Havikenverhaal tegen volgende Meander.



*Jonge Havik* *foto: Gerard Mornie*

Zo dicht bij de mensen als zijn klein broertje de Sperwer zal hij wel nooit komen maar wie had in 1970 durven hopen dat de Sperwer weer een



gewone verschijning zou worden… En het moet ons ook argumenten geven tegenover de klagers: de Sperwer heeft geen enkele kleine zanger uitgeroeid. Het is juist dank zij het toenemend aantal kleine vogels in onze tuinen dat hij goed boert als soort. Plaatselijk kan men wel even in zijn haar krabben als een Sperwer steevast uw laatste kolonie Huismussen belegert, maar ook daar liggen de oorzaken van de achteruitgang grotendeels elders.

Maar wat als je als natuurliefhebber geconfronteerd wordt met 'de ravage'. Het is niet altijd eenvoudig om een verdediging op te bouwen. We dachten ook zoiets met Slechtvalken, die eten veel zwerfduiven, ja dat dacht u. Het menu van deze fijnproever bestaat evengoed uit Houtsnip en Grutto, taling en… reisduiven. Haviken staan er om bekend om naast o.a. Vlaamse gaaien ook Zwarte spechten en Ransuilen op hun menu te zetten. Nu juist de Zwarte specht hier bij ons ook voet aan wal krijgt in onze ouder wordende bossen en de Ransuil duidelijk in een neerwaartse trend zit… Vooral in jagerskringen zal de argwaan tegenover de Havik groot zijn: hij kan een Fazant aan en een Patrijsje als ontbijt… maar zal ongetwijfeld evengoed een invloed hebben op de aantallen daar broedende Zwarte kraaien en dat is in deze tijden van 'zwarte overvloed' misschien wel een positieve evolutie?.

Zwart wit is het dus allemaal niet, maar net zoals we de Slechtvalk, de Vos en de Aalscholver blijven steunen in een veranderend ecologisch landschap zo zullen we ook de Havik eindelijk verwelkomen. Het is geen makkelijke soort om waar te nemen en velen van ons worstelen met een herkenningsprobleem. Het is bovendien een erg discrete soort: meestal krijgen we wat waarnemingen in het voorjaar in geschikte broedgebieden. Vooral bij de balts tonen ze zich, met de witte onderstaartveren uitgespreid, cirkelend boven hun mogelijk broedgebied. Dan niets meer, tenzij men het nest ontdekt door af te gaan op de luid bedelende jongen. En dan in augustus duiken ze weer her en der op, zelfs bij parken en aan de rand van de stad. Een flink wat grotere, wat slome en tegelijk wat steviger Sperwer is misschien nog de beste omschrijving. Verwarring is mogelijk met Wespendief, kiekendieven en soms Buizerd, zeker in ongunstige waarnemingsomstandigheden. Ter vergelijking wat maten: een Sperwer meet tussen 28 en 38 cm, een Havik tussen 48 en 61 cm en daarmee komt de soort eerder in de groottecategorie van Buizerd (51-56) of Bruine kiekendief (48-56).

Toch zitten mannetje Havik en vrouwtje Sperwer soms dicht bij mekaar in grootte. Zoals bij alle roofvogels is het vrouwtje groter dan het mannetje, waarbij het vrouwtje steeds de Buizerd in grootte benadert. Op zoek naar prooi vliegt de Havik meestal snel en laag, met vlugge vleugelslag (maar iets trager, slomer dan Sperwer), afgewisseld met glijvluchten. Hij kan heel behendig tussen de bomen jagen ondanks zijn grootte. In vergelijking met het sperwerprofiel heeft de Havik eerder een bredere vleugel tegen het lichaam aan en een stevige wat 'vierkante' borst. En wat gepunte en langere vleugels in tegenstelling met de Sperwer (afgerond) en wat kortere afgeronde staart. Het beeld van een schroevende Havik is dan weer anders (zie boven, witte onderstaart, stompere vleugels, staart lijkt langer wegens vaak uitgespreid). Voor zover je al kleur kan bekijken, valt het grijsbruin bovenaan bij volwassenen op en de bruinige boventoon bij jongen. De oudjes zijn op de buik fijn dwarsgestreept en de jongen overlangs en veel grover. Steeds is er een fel opvallende oogstreep. Een handige tip is ook dat Zwarte kraaien in de buurt van een Sperwer resoluut dichtbij gaan pesten maar bij een Havik eerder voorzichtig boven de roofvogel blijven en alarmerend met een merkwaardig krakend geluid op veilige afstand volgen. Zo maken ze ons ook vaak attent op zijn aanwezigheid. Hoe meer de Havik in onze streek te zien zal zijn hoe beter we de soort zullen leren kennen, maar benut de kansen goed, meestal gaat het immers allemaal (te) snel…

Uitkijken dus naar onze nieuwkomer, maar misschien de nodige discretie aanhouden de eerste jaren bij broedende vogels om geen slapende honden wakker te maken.

# Dwergviltkruid: mysterieuze vondst in het Burreken

**Karel De Waele**

Begin augustus kreeg ik van Ronny De Clercq een seintje dat hij bij het plaatsen van de genummerde paaltjes in de 'Bramentuin' van Natuurpunt aan de



*Dwergviltkruid* *foto: Karel De Waele*

Ganzenberg, een deel van het Burrekenreservaat, 'gestruikeld' was over de aanwezigheid van enkele tientallen exemplaartjes van Dwergviltkruid op de open zavelplekjes in de gemaaide gangen tussen de bramenrijen. Beseffend dat deze vondst eerder ongeloofwaardig was, vroeg hij mij deze plantjes eens te gaan bekijken.

Op 9 augustus trok ik dan maar eventjes langs die bramentuin, op weg naar een te inventariseren 'zwart' hok in de buurt. En inderdaad: alle kenmerken van dit plantje waren duidelijk te herkennen en zijn zelfs enigszins te zien op bijgaande foto die ik daar genomen heb. Toch vreemd dat zo'n plantjes van droge, kale, voedselarme zandgronden hier in het Burreken te voorschijn komen. Alhoewel de plekjes waar ze gevonden zijn toch enigszins aan die voorwaarden voldoen (enkel aan dat voedselarme zou ik twijfelen). De dichtste bekende groeiplaatsen lagen in de periode vóór 1939 in het Gentse, in de periode tussen 1939 en 1972 in de buurt van Deinze (ik vermoed Nazareth), én na 1972 moest men al meer naar de streek tussen Gent en Sint Niklaas gaan. Meest van al vindt men deze *Filago minima* echter in de Kempen. Ronny opperde dat er misschien zaden meegekomen zijn aan de schoenen van bezoekers van de bramentuin, die daarvoor bv. in de Kempen rondgelopen hebben, wat een plausibele mogelijkheid is.

In de 'Atlas van de Flora van Vlaanderen' maakt men echter ook de bemerking dat de verschillende verspreidingspatronen in die drie periodes een indicatie zijn voor het pionierskarakter van de plant en de onstabiele aard van veel van de groeiplaatsen. Het is dus helemaal niet zeker of dit plantje over tien jaar nog zal staan in die bramentuin, want op dit moment is de bodem daar nog op vele plaatsen verstoord en kaal, maar bijna onvermijdelijk zullen die gangen steeds maar graziger worden en minder herbergzaam voor ons 'dwergje'.

# Studiedag Genetica in natuurbeleid en –beheer

**Peter Breyne**

Genetische variatie is het meest essentiële onderdeel van de biodiversiteit. Toch wordt er weinig aandacht aan besteed. Om het nut en belang van genetisch onderzoek in natuurbeleid en –beheer in de schijnwerpers te plaatsen, organiseert de onderzoeksgroep Genetische Diversiteit van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) een studiedag omtrent 'Genetica in Natuurbeleid en –beheer'. Deze sluit aan bij een reeks artikels die, op onze vraag, zullen gepubliceerd worden in Natuur. focus en in een themanummer van De Levende Natuur (www.delevendenatuur.nl).

De studiedag is opgebouwd rond een aantal thema's die belangrijk zijn voor natuurbeleid en –beheer en waarbij genetisch onderzoek een essentiële meerwaarde heeft of kan hebben. Eminente wetenschappers uit Vlaanderen en Nederland komen de thema's toelichten, geven praktijkvoorbeelden en beantwoorden uw vragen. Het doelpubliek beslaat, naast studenten en wetenschappers, in hoofdzaak natuurbeheerders en eindgebruikers afkomstig uit ngo's, overheidsinstellingen en studiebureaus.

De studiedag gaat door op 18 november 2010 in het Consciencegebouw in Brussel (vlakbij het Noordstation, zie www.ond.vlaanderen.be/contact/route). Voor meer info, zie www.inbo.be of contacteer peter.breyne@inbo.be.

Deelname aan de studiedag is gratis, maar registratie is verplicht. Om in te schrijven, stuur je naam en contactgegevens met vermelding 'studiedag genetica' door naar tessa.vansanten@inbo.be voor 31 oktober.

# Zaterdag 23 oktober 2010 om 20u

## Mijn *WonderWaterWereld*

### Diavoordracht te Heurne in zaal Amigo door Patrick Decaluwé






Telkens wanneer we de lucht uit onze trimvest laten lopen en langzaam afzakken naar de diepte komen we in die *WonderWaterWereld*, ieder plekje heeft zijn palet aan kleuren en specifieke dieren of uitdagende omstandigheden. **Vier bestemmingen**, elk met hun eigen karakter en bijzonderheden. Ook boven water is er wel wat te ontdekken.

- Verkenning van de cenotes van Yucatan: een uniek grottenstelsel met een bizar verleden.
- Op zoek naar de endemische paddevis rond Cozumel.
- Ontmoeting met de zebrahaaien van Thailand.
- Dicht bij huis en toch beetje tropisch: de Middellandse zee.





4

8ste jaargang nr. 4 oktober-november-december 2010
afgiftekantoor Gent X - erkenning P203773

België-Belgique
PB
GENT X
3/0450

# Meander

driemaandelijks tijdschrift van vzw Natuurpunt Vlaamse Ardennen *plus*
v.u. A. Benoot - Y. Moerman Gampelaeredreef 67 9800 Deinze tel. 09/386.38.95

## Zaterdag 20 november 2010 om 20u

### Parc National de la Vanoise

#### Diavoordracht te Heurne in zaal Amigo door Geert Vanderbauwhede

Het Parc National de la Vanoise grenst aan het Parco Nazionale Gran Paradiso.
Deze 1250 km² beschermde natuur is omsingeld door het grootste aaneengesloten skigebied ter wereld. Dit feit vormt samen met de klimaatverandering de grootste bedreiging voor de komende decennia. Dia's van de jaren '80, aangevuld met meer recente digitale beelden, tonen u het zeer gevarieerde planten- en dierenrijk.








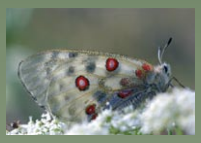









## Zaterdag 18 december 2010 om 20u

### Per 4X4 van de Outback in het zuid-westen van New South Wales (Australië) naar de Blue Mountains en de westkust

#### Diavoordracht te Heurne in zaal Amigo door Mick Goethals

Het woordje 'Outback' is een Australische omschrijving van wilde natuur. Dat kunnen uiterst aride landschappen zijn die wij nogal vlug als 'woestijn' zouden bestempelen, maar ook onvoorstelbaar uitgestrekte eucalyptuswouden die bevolkt zijn met varanen, dodelijke gifslangen, spinnen en schorpioenen, honderden soorten vogels, walabys en grijze kangoeroes, mierenegels, vliegende oppossums en een oneindige rijkdom aan bloemen en planten.

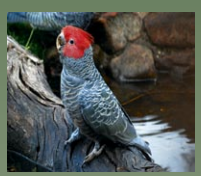





Aan de westkust zien we bultrugwalvissen passeren met hun jong, richting Antarctica. Pootje baden of zwemmen zit er niet in want het strand ligt bezaaid met honderden 'Portugese oorlogsschepen'. Ter plaatse worden ze 'blue bottles' genoemd. Als men in aanraking komt met de tot drie meter lange tentakels van deze kwal, kan dat de dood betekenen. Tijdens de film wordt er uitleg gegeven en nadien is er 'vertelling' in de vorm van vraag en antwoord.